

Eila Saarva

TEATTERIPAKKI – SOVELTAVAN NUKKETEATTERIN JA
TEATTERIN VAIKUTUKSISTA KEHITYSVAMMAISTEN
TEATTERIRYHMISSÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma

2017

TEATTERIPAKKI -
SOVELTAVAN NUKKETEATTERIN JA TEATTERIN VAIKUTUKSISTA
KEHITYSVAMMAISTEN TEATTERIRYHMISSÄ

Saarva, Eila
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2017
Ohjaaja: Lepistö, Heli
Sivumäärä: 55
Liitteitä: 2

Asiasanat: soveltava teatteri, soveltava nukketeatteri, kehitysvammaiset,
vaikuttavuus

Tämän työn tarkoitus oli kartoittaa teatterin ja nukketeatterin keskeisiä vaikuttavuusalueita eli hyvää tekeviä, elämänlaatua kohottavia ja kenties kuntouttavia elementtejä ja tutkia, miten vaikuttavuusalueet ovat toteutuneet kehitysvammaisten teatteriryhmissä.

Tutkimuksen teoreettinen osuus kerättiin aihepiiriin liittyvistä ja ajankohtaisista verkkolähteistä, kuten alan tutkimuksista sekä painetusta kirjallisuudesta. Teoriaosuus sisältää tietoa soveltavan teatterin jaottelusta, nukketeatterin osa-alueista sekä soveltavan teatterin ja nukketeatterin vaikuttavuusalueista liittyen henkiseen hyvinvointiin, sosiaalisuuteen sekä osallisuuden lisääntymiseen.

Tutkin vaikutusalueiden toteutumista määrällisellä tutkimuksella kahdessa ohjaamassani kehitysvammaisten teatteriryhmässä. Tein tämän haastattelulla ja strukturoidulla ja operationalisoidulla kyselylomakkeella, jonka koostin kysymyksiksi kirjallisuudesta löytämistäni vaikuttavuuksista.

Kyselyn tuloksia voi pitää tutkittavan asian kannalta merkityksellisen hyvinä. Niiden mukaan teatterin hyvää tekevät vaikutukset ovat toteutuneet ja mitä ilmeisemmin vaikutukset voivat toteutua edelleen myös muissa yhteyksissä.

WELL-FUNCTIONING THEATRE -
FROM EFFECTS OF AN ADAPTING PUPPET SHOW AND THEATRE

Saarva, Eila
Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
November 2017
Supervisor: Lepistö, Heli
Number of pages: 55
Appendices: 2

Keywords: adapting theatre, adapting puppet show, mentally disabled, effectiveness

The purpose of this thesis was to survey the central effectiveness areas of the theatre and of the puppet theatre, like good elements, which raise the quality of life and rehabilitate. The purpose is also to study how the effectiveness areas come true in the mentally disableds' theatre groups.

The theory of the study was collected of current network sources connected to the subject matter as from the studies of the field and from the literature that has been pressed. The theory contains of the division about applied theatre, of the sectors of the puppet theatre and how the applied theatre and puppet theatre influences to mental welfare, sociability and increase of take part in society.

I studied how the spheres of influence have come true in two mentally disableds' theatre groups directed by me. I made this with the interview and with the structured quantitative questionnaire, in which I put together questions from the effectiveness found by me. I carried out the inquiry by informing.

The results of the inquiry can be considered significantly good from the point of view of the matter to be examined. Theatre the good effects have come true according to them and obviously the effects can still come true also elsewhere.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA.....	8
2.1	Taide hoitotyön arkeen.....	8
2.2	Vaikuttavuus.....	9
2.3	Taidelähtöiset menetelmät, soveltava taide, soveltava teatteri.....	9
2.4	Nukketeatteri.....	11
3	LÖYTÖJÄ KIRJALLISUUDESTA: SOVELTAVAN TEATTERIN JA NUKKETEATTERIN VAIKUTTAVUUSALUEITA.....	12
3.1	Peili - kun teet teatteria, opit tuntemaan itseäsi.....	13
3.2	Kynä ja sivellin – kun teet teatteria, ilmaiset itseäsi ja teet taidetta.....	19
3.3	Tivoli – kun teet teatteria, pidät hauskaa, rikot rutiineja ja irrottelet.....	21
3.4	Ikkuna – teatteria tehdessäsi katselet maailmaa, ihmettelet uusia ja outoja asioita.....	25
3.5	Talkoot - kun teet teatteria, teet yhteistyötä ja olet vuorovaikutuksessa muiden kanssa.....	28
3.5.1	Henkilökunnan mukana olosta teatteriryhmissä.....	30
3.6	Vasara – teatteri muokkaa maailmaa.....	33
4	TUTKIMUKSEN SISÄLTÖ.....	35
4.1	Tutkimuksen lähtökohdat.....	35
4.2	Ryhmistäni.....	35
4.2.1	Satakuntalainen asumisyksikön teatteriryhmä.....	36
4.2.2	Vakka - Suomen Kansalaisopiston kehitysvammaisten Teatteri Kissimirri.....	36
4.3	Kyselylomakkeista ja kyselystä.....	37
4.4	Kyselyn toteuttamisesta ja sen sujumisesta.....	39
5	TULOKSET.....	40
5.1	Peili -alueen tulokset.....	41
5.1.1	Peili – alueen tulosten arviointia.....	41
5.2	Kynä ja sivellin –alueen tulokset.....	42
5.2.1	Kynä ja sivellin – alueen tulosten arviointia.....	43
5.3	Tivoli -alueen tulokset.....	44
5.3.1	Tivoli - alueen tulosten arviointia.....	44
5.4	Ikkuna –alueen tulokset.....	45
5.4.1	Ikkuna -alueen tulosten arviointia.....	46

5.5	Talkoo –alueen tulokset.....	46
5.5.1	Talkoo -alueen tulosten arviointia	48
5.6	Vasara –alueen tulokset.....	49
5.6.1	Vasara -alueen tulosten arviointia	50
6	LOPUKSI	51
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Olen ohjannut vuosia soveltavaa teatteria ja nukketeatteria kaikenikäisille, myös erityisryhmille ja kehitysvammaisille. Soveltava taide ei ole kuitenkaan järin arvostettua. Muun muassa palvelukodeissa ja vanhainkodeissa ilmeisesti osin kiireen vuoksi kaikki arkinen, rutiininomainen ja hoidollinen koetaan tärkeäksi, merkitykselliseksi ja ensisijaiseksi. Taide koetaan kokemusteni mukaan helposti toissijaisena, jopa rutiinityötä haittaavana. Omaisten, sivusta seuraavien ja henkilökunnan asenteet voivat olla vielä tätäkin murskaavampia. On henkilöitä, joiden mielestä kehitysvammaisilta pitäisi muun muassa kieltää karaoke.

Harvoin oppinäytetyön aihe on herättänyt kanssaihmisissä tai keskustelukumppaneissa minkäänlaisia intohimoja, edes suurempaa mielenkiintoa. Mutta kerran, esitellessäni aiheitani vuosia kehitysvammaisten ohjaajana toiminut sosionomi innostui puhumaan kehitysvammaisten taiteesta ja erityisesti musiikista. Hän ja muut ammattitoverinsa eivät mielellään mene kuuntelemaan kehitysvammaisten bändien konsertteihin, koska se on niin kamalaa ja korvia raastavaa kuultavaa. Konserteissa on tuska olla. Kehitysvammaiset tehdään naurettaviksi, kun he saavat esittää jotain, jonka pilaavat. Karaoke pitäisi kieltää kehitysvammaisilta... Heistä tulee silmätikkuja, heidän vammansa korostuvat.

Nämä asiat olivat melko hurjaa kuultavaa ihmiselle, joka on tehnyt teatteria kaikenlaisten ihmisten kanssa ja viiden eri kehitysvammaisten ryhmän kanssa useita vuosia.

Onko järkeä järjestää esityksiä, jos katsojat pelkästään kärsivät? Onko oikein järjestää esityksiä, joissa esiintyjien vammat korostuvat? Onko siinä loppujen lopuksi mitään väärääkään? Ei kai vammoja piilottaakaan tarvitse? Onko kehitysvammaisten taiteen oltava aina nautittavaa ja helposti sulatettavaa katsottavaa? Kuka määrää soveltavan taiteen tahdin ja suunnan – ryhmäläiset vai ohjaaja vai yleisö? Miten toimisi kompromissi, kun esittävän taiteen moottorina alussa ja lopussa toimii mahdollisuus myös esiintyä?

Jos kaikki (jonkun mielestä) kamala taide ja musiikki kiellettäisiin maailmasta, siinä menisi pois rock, varsinkin punkrock, heavy rock, raskas metalli, rap, ooppera,

mieskuorot, kirkkomusiikki, sopraanot, iskelmät, ainakin humppa ja ilmeisesti kaikki muukin musiikki, sillä kaikilla musiikinlajeilla on omat inhoajansa.

Lähtökohta taiteelle on oltava taiteilija itse. Kuka nauttii kehitysvammaisten taiteesta? Ainakin kehitysvammaiset nauttivat.

Tiedän teatterin tekevän mm kehitysvammaisille asiakkaille hyvää. Kaipaankin kuitenkin syviä sanoja perusteluiksi, ainakin omaan sisäiseen ajatteluuni. En siis osaa sanoittaa hyötyjä perusteluiksi riittävän ponnekkaasti.

Ohjaamastani satakuntalaisen kehitysvammaisten asuntolan teatteriryhmästä olen kirjoittanut 2010 näin: ”Tavoitteena on kokemusten saaminen tekijöiden itsensä ellettäviksi. Teatteria tehdessä voi oppia tuntemaan itseään paremmin, löytää itsestään huikeita uusia puolia ja saada onnistumisen elämyksiä ja ennen kaikkea saada ilmaista itseään. Teatterin tekeminen on rakentavaa kaikille ja varsin mielekästä se voi olla henkilöille, joiden kielellinen ilmaisu on vaikeaa tai mahdotonta.” (Saarva, 2010)

Mitä mahdollisesti muuta hyötyä on soveltavasta taiteesta ja taidelähtöistä menetelmien käytöstä, mitä hyötyä erityisesti kehitysvammaisille asiakkaille? Tavoitteenani on tehdä kartoitusta aiheesta ja etsiä uusia näkökulmia kirjallisuudesta. Toivon löytäväni keskeisiä vaikuttavuusalueita eli hyvää tekeviä, elämänlaatua kohottavia ja kenties kuntouttavia elementtejä taidelähtöisistä menetelmistä. (Vilka 2007, 20).

Varsinainen tutkimuskysymykseni kuuluu: Miten löytämäni vaikuttavuudet ovat toteutuneet ohjaamissani kehitysvammaisten ryhmissä?

Tarkoitukseni on tutkia asiaa kahdessa ohjaamassani ryhmässä strukturoidulla kyselylomakkeella haastatellen eli lukien kysymykset vastaajille.

Haluan omalta osaltani olla opinnäytetyöllä hälventämässä ennakkoluuloja ja lisäämässä tietoa soveltavan teatterin ja nukketeatterin hyödyistä. Vaikka tutkin vaikutusten toteutumista vain yhdessä ihmisryhmässä, pienessä osassa aikuisia kehitysvammaisia, vaikutukset voivat olla samankaltaisia monille eri asiakasryhmille.

Taiteen ja kulttuurin ohjaaminen voi ja mielestäni pitäisikin kuulua laajemmin työntekijöille sosiaali- ja terveysalalla. Toisaalta tähän on jo halua. Haluan olla kannustamassa taiteen käyttöön arjen haasteista huolimatta tai juuri niiden vuoksi.

2 TEOREETTISIA LÄHTÖKOHTIA

2.1 Taide hoitotyön arkeen

Asta Engström on tehnyt vuonna 2013 pro gradu -tutkielman, jonka aiheena oli selvittää miten vanhusten parissa toimivat hoitotyöntekijät näkevät taiteen ja kulttuurin osana hoitotyön kokonaisuutta; millaisia merkityksiä sekä millaisia haasteita ja edellytyksiä taiteen toteutumisella nähdään olevan vanhusten hoitotyössä (Engström, tiivistelmä). Tutkimuksestaan hän saa mm seuraavia tuloksia: ”

Asukkaisiin liittyvät merkitykset ilmenivät asukkaiden arjen laadun paranemisena, henkisen hyvinvoinnin kohenemisena sekä toimijuuden ja osallisuuden lisääntymisenä.” (Engström 2013, 21)

”Näkemyksen mukaan taiteen toteutumisiksi hoitotyössä on paljon tehtävissä myös hoitotyön tekemisen tasolla, omia käsityksiä ja toimintaa tarkastellen.

Hoitotyöntekijät eivät ainoastaan näyttäneet odottavan, että haasteet ratkotaan jossain toisaalla rakenteiden ja talouden tasolla, vaan että he voivat itse olla omalla ajattelullaan ja toiminnallaan vaikuttamassa taiteen toteutumisiksi hoitotyössä.

Tällöin keskeiseksi edellytykseksi voidaan nähdä hoitotyöntekijän oma osuus, aktiivisuus ja toiminta taiteen edistämiseksi ja toteutumisiksi vanhusten hoitotyössä.” (Engström 2013, 44)

Hanna-Liisa Liikasen mukaan hoitolaitoksissa kulttuuri näyttäytyy syömisessä, pukeutumisessa, hoidoissa, keskusteluissa ja sosiaalisessa elämässä. Taiteessa on suuria mahdollisuuksia ajattelun virkistämiseen, teatteri, kirjat, musiikki ja puhe antavat ajateltavaa. Juuri kulttuurin sallivuus ylittää arjen rajat. Olisi elämässä muutakin kuin hiljaa istua paikallaan. (Liikanen 2003, 3)

Päivi Känkäsen mukaan Helsinkiläisten ikäihmisten kulttuuritoimintaa kartoittaneessa selvityksessä käy ilmi, että taide- ja hoivakentän yhteensovittaminen nähdään hoiva- ja taidealojen ammattilaisten keskuudessa lähes käyttämättömänä potentiaalina, jossa koetaan olevan paljon mahdollisuuksia. Kenttä näyttäisi olevan valmis muutokseen. Samankaltaista muutosvalmiutta ja innokkuutta on havaittavissa myös lastensuojelun toimijoissa ja uusia yhteistyökumppaneita on vähitellen

ryhdytty hakemaan ei-perinteisiltä ja yllättäviltäkin tahoilta, kuten eri taidealojen osaajista. (Känkänen 2013, 30)

2.2 Vaikuttavuus

Vaikuttavuudesta sanotaan Terveyden ja hyvinvointilaitoksen internetsivuilla seuraavaa:

Terveyden edistämisen vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan hyvin eri tavoin riippuen tarkasteltavasta toimesta tai toiminnasta.

Terveyden edistämisen vaikutus voi olla terveydentilassa tapahtunut muutos parempaan, tilanteen pysyminen ennallaan, negatiivisen kehityksen hidastuminen tai muutos huonompaan. Vaikutus voi olla myös muutos kustannuksissa.

Terveyden edistämisen vaikutukset voivat tapahtua miltei välittömästi tietyn terveyttä edistävän toiminnan jälkeen tai ne voivat tulla näkyviin vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluessa.

Terveyden edistämisen vaikuttavuus voi tarkoittaa eri yhteyksissä eri asioita. Esimerkiksi sosiaalityössä vaikuttavuus voi tarkoittaa sosiaalisen eriarvoisuuden vähenemistä, osallisuuden lisääntymistä tai kuntalaisten hyvinvoinnin lisääntymistä. (Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2017)

Itse olen kiinnostunut tässä työssäni henkisestä hyvinvoinnista, sosiaalisuuden sekä osallisuuden lisääntymisestä. Pyrin löytämään teatterin ja nukketatterin vaikuttavuutta juuri niillä alueilla.

2.3 Taidelähtöiset menetelmät, soveltava taide, soveltava teatteri

Känkänen painottaa tutkimuksessaan taidelähtöisten menetelmien eroa taideterapiaan. Taideterapia on eri taidemuotoihin pohjautuvaa luovuusterapiaa, kuten musiikki-, tanssi-, kuvataide-, sanataide- tai draamatyöskentelyyn perustuvaa terapiaa, jota voi antaa vain tehtävään koulutettu terapeutti. Terapia perustuu hoidolliseen ja tavoitteelliseen suunnitelmaan, joka on yleensä säännöllistä ja pitkäaikaista.

Taidelähtöinen toiminta voi tuottaa välillisiä, terapeuttisia vaikutuksia, vaikka ei olisikaan kyse varsinaisesta terapiasta. Taiteen kokeminen tai tekeminen voi olla terapeuttista ja arkimielessä hoitavaa, lohduttavaa, virkistävää. Taidelähtöinen työskentely on lähellä sosiokulttuurisen innostamisen periaatteita. Se on toiminnallista sosiaalityötä, jossa auttamisen käytännöissä painottuvat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten vahvistaminen, sekä kokemuksellisuuteen ja elämyksiin innostaminen. (Känkänen 2013, 33-34)

Pekka Korhonen jaottelee soveltavaa teatteria omistajuuden näkökulmasta: mikä on tekemisen lähtökohta ja kuka on tekijä? Tässä tarkastelussa teatteri/draamakasvatus (taideopetus) sekä terapeuttiset työtavat kuten psykodraama, sosiodraama ja tarinateatteri on jätetty tietoisesti sivuun, vaikka molemmista lähestymistavoista versoo soveltavan teatterin ja teatterilähtöisen työskentelyn juuristoa ja kasvualustaa. Teatteria sellaisena kuin se yleisessä kielenkäytössä ymmärretään, luonnehtii teos- ja tekijäkeskeisyys, taiteilijalta yleisölle yksisuuntaisuus. Lähtökohta on valmis teksti. Esitys ja yleisö ovat erillään. Teatterissa ja elokuvassa ohjaaja on vielä paljolti teoksen luoja ja sen omistaja. Yleisö on edelleen vastaanottaja.

Soveltavan teatterin käsitteen alle liittyy taideteoksen omistajuuden kannalta monia toimintamalleja.

”Toisissa tiloissa” – toimintamallissa taiteilijat vievät valmiin esityksen tai teoksen johonkin ei-tyypilliseen tilaan, esimerkiksi johonkin laitokseen, työpaikalle tai seminaariin. Periaatteessa tämä toiminta ei juurikaan eroa pysyvissä ammattitiloissa tehdystä teatterista. Yleisö on edelleen vastaanottamassa, vaikkakin yleisö saattaa olla eri kuin laitosteattereiden yleisö. Tämä toimintamalli mahdollistaa esimerkiksi laitoksissa asuvien henkilöiden pääsyn seuraamaan teatteriesitystä.

”Asiakaslähtöisessä” mallissa esitysten valmistamisessa tehdään yhteistyötä ja ”kenttätutkimusta” erilaisten henkilöiden luona, esimerkiksi vankien tai asunnottomien .. luona. Taiteilija pyrkii ymmärtämään yhteisön arkea ja siinä esiintyviä ilmiöitä ja käyttää näitä materiaalina teokseensa, jonka hän tarjoilee peilinä takaisin yhteisölle. Myös yhteisön jäsenet osallistuvat usein eri tavoin esitykseen ja/tai sen valmistukseen.

”Yhteisöteatterin” mallissa taiteilija tekee esityksen yhdessä vaikkapa jonkin kaupunginosan asukkaiden, vanhusten tai vankien kanssa usein heidän omien tarinoidensa pohjalta. Siinä osallistujat joutuvat kokemaan kaikki taiteen tekemiseen liittyvät tuskat ja riemut. Tekemisen prosessi on voimauttava ja julkinen esiintyminen tai esillä olo on monella tavoin palkitsevaa.

”Teatterilähtöisellä” työskentelyllä tarkoitetaan yleensä työpajamuotoista toimintaa, jossa työskentelyntarkoitus on tutkia jotain määrättyä elämän ilmiötä tai osallistujien elämäntilannetta. Teatterilähtöisessä työskentelyssä omistajuus on selkeästi toimintaan osallistuvilla. Vetäjän tehtävänä on oman ammattitaitonsa puitteissa tarjota osaamistaan toiminnan käynnistäjänä ja kehittäjänä. Luomisprosessista, ajattelusta ja merkitysten rakentamisesta vastaavat osallistujat. Olennaista on yhteinen tekeminen. Työskentely on tavallaan ”tekosyy” päästä dialogiin yhdessä.” (Korhonen 2014, 13- 16)

Itse olen kehitysvammaisten teatteriryhmissäni toteuttanut näiden määrittelyjen perusteella asiakaslähtöistä yhteisöteatterin mallia. Voisin kutsua työskentelytapaani myös ryhmäkeskeiseksi tai ryhmän omaksi prosessiksi. Soveltava teatteri minun omassa käytössäni ja tässä työssä tarkoittaa sitä, että ryhmäläiset itse tekevät käsikirjoitusta kanssani sekä osallistuvat rekvisiitan ja roolivaatteiden miettimiseen ja toteuttamiseen. Ryhmäläiset myös näyttelevät ohjauksessani. Teosten omistajina on siis väistämättä koko ryhmä, johon minä ohjaajana ja toiminnan mahdollistajana kiinteästi kuulun.

Jonkin verran olen pitänyt ryhmilleni myös teatterin ammattilaisten kanssa kursseja, joissa on tutustuttu joihinkin asioihin, kuten eri maihin ja kulttuureihin, leikkiteatterimenetelmillä. Nämä kurssit ovat olleet teatterilähtöistä työpajatoimintaa, jotka eivät ole tuottaneet yleisölle suunnattua esitystä.

2.4 Nukketeatteri

Sana ”nukketeatteri” käsitetään usein sangen köyhästi pitäen sisällään vain esityksen, jossa käytetään käsinukkeja tai marionetteja. Nukketeatteria toki voidaan tehdä mm käsi-, marionetti-, sauva-, pöytä- tai varjonukkeja käyttäen tai esineitä nukettamalla.

Tämän lisäksi nukketeatteri pitää sisällään myös käsi-, objekti-, naamio-, paperi- ja varjoteatterin.

Nukettaja eli animoija antaa nukelle tai jollekin muulle, kuten esineelle tai omalle kädelleen sielun, animen.

Käsiteatterissa teatteriukkeja ei tarvita, vaan kädet toimivat näyttelijöinä, lavastuksena, rekvisiittana... Lavalla ei juuri nähdä muuta kuin käsiä. Esittäjien kädet voidaan ”erottaa” muusta kehosta lavalle mustan teatterin keinoin. Itse teatteri, käsien käyttäjät ja kaikki, mitä ei haluta näyttää, verhotaan mustaan. Valo paljastaa vain sen, mitä halutaan esille eli käsiteatterissa mm kädet.

Esine- eli objektiteatterissa käytetään valmiita esineitä ja materiaaleja, joita ei pääsääntöisesti manipuloida eikä animoida. Esiintyjä toimii materiaalin välityksellä, luo tiloja ja merkityksiä.

Kuitenkin myös objektiteatterissa esineet alkavat toisinaan elää nukettajan toimesta.

Naamioteatterissa käytetään näyttelijän kasvoilla joko koko- tai puolinaamiota.

Naamioteatterissa korostuvat esiintyjän liikkeet ja eleet, fyysinen ilmaisu. Tosin puolinaamion tai harvasta tekstiilistä tehtyjen naamioiden kanssa voidaan käyttää myös puhetta.

Paperiteatterissa on perinteisesti käytetty paperisia nukkeja. Paperi- ja esineteatteri ovat laajentuneet niin, että nykyisin käytetään monimuotoisesti mitä erilaisempia materiaaleja, ei pelkästään nukettamalla.

Varjoteatterissa leikitään varjonukkien lisäksi monin tavoin valoilla, varjoilla ja heijastuksilla.

3 LÖYTÖJÄ KIRJALLISUUDESTA: SOVELTAVAN TEATTERIN JA NUKKETEATTERIN VAIKUTTAVUUSALUEITA

Suunnitelmaa tehdessäni ajattelin, että teatterin avulla opimme paljon maailmasta ja toisista ihmisistä sekä itsestämme, tunteistamme ja eri puolistamme. Olin laittanut

opinnäytetyön suunnitelmankin nimeksi ”Ikkuna ja peili”. Kirjallisuus tuotti iloisen yllätyksen: Teatterin tekeminen on kahden ajatteleman alueen lisäksi myös, totta kai, itseilmaisua eli varsinaisen taiteen tekemistä, irrottelu ja hauskan pitämistä, sosiaalista yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta sekä maailman muokkaamista ja uuden rakentamista. Myös näitä alueita kirjallisuudessa pidettiin tärkeänä.

Toivoin aluksi, että löytäisin kirjallisuudesta aihetta noin kolmellekymmenelle kysymykselle, joita saattaisin kysyä ryhmäläisiltä. Yllätys oli myönteinen: kysymyksiä muodostui 77 kappaletta! Tosin kysymykset ovat osin samoja tai samantapaisia keskenään, koska samat asiat liittyvät eri vaikutusalueisiin ja koska haluan kysyä jokaisen alueen kohdalla kaikki siihen liittyvät kysymykset.

Olen siis löytänyt kirjallisuudesta kuusi eri vaikuttavuuden aluetta ja nimennyt ne näin: ”Peili”, ”Kynä ja sivellin”, ”Tivoli”, ”Ikkuna”, ”Talkoot” ja ”Vasara”.

Seuraavassa selvitän ja erittelen kirjallisuudesta löytyneitä alueita näiden otsikoiden alla. Laitan kappaleisiin viitteet johtamiini kysymyksiin, jotka löytyvät Liite 1:stä.

3.1 Peili - kun teet teatteria, opit tuntemaan itseäsi

Reetta Vehkalahden kirjassa *Leikkivä teatteri* kerrotaan, että teatteri-ilmaisussa monipuolisen kokemisen, tekemisen ja ilmaisun yhdistäminen voi tuoda keinoja käsitellä tiedostetun ajattelun ulottumattomissa olevia maailmankokemuksia.

Teatteri-ilmaisu voi siis olla keino selittää itseämme ja maailmaa itsellemme.

Teatteri-ilmaisu voi tarjota välittämiä, moniaistisia ja kokonaisvaltaisia kokemuksia, jotka auttavat tässä tutkimuksessa. Aistimukset eivät vain valu päällemme, vaan niiden merkitys ja voimakkuus riippuvat siitä, keskitymmekö me kiinnittämään niihin huomiota. Tavallisten asioiden tunnustelu tekee niistä varsinaisia, epätavallisia, ja antaa niille merkityksen suhteessa tunnustelijaan ja maailmaan. Pelkästään toisen ihmisen kosketus on valtava asia. (Vehkalahti 2006, 31-33)

Taiteen avulla ihminen voi tutkia omaa sisintään: eritellä, purkaa ja liittää yhteen niitä aistihavaintoja ja kokemuksia, joita hän ympäristöstään saa. Taidelähtöisillä menetelmillä pyritään saamaan moniulotteisempi kuva niin itsestä kuin elämästä ylipäänsä ja haetaan vaihtoehtoisia ja uusia tapoja olla kosketuksissa itseen ja

ympäristöön. Samoin voidaan tehdä tutusta vierasta ja tarkastella itsestäänselvyyksiä uusista näkökulmista. Toisaalta kaikki voi tapahtua hyvin tiedostamatta ja vaikutukset tulevat ikään kuin sivutuotteena.

Taidelähtöisen työskentelyn yhtenä tarkoituksena on saattaa henkilö kosketukseen omien tunteidensa ja muistojensa kanssa ja sillä tavoin auttaa häntä lisäämään itsetuntemustaan. (Känkänen 2013, 68 - 70).

Pullin mukaan lievästi kehitysvammaisten ihmisten draamatoimintaa on tutkittu vuosikymmeniä. Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita erityisesti esitykseen johtavan draamaprosessin merkityksestä oppilaille. Tuloksiksi on saatu, että esittäminen kehitti draamaprojekteihin osallistuneiden minäkuvaa ja sosiaalisia taitoja. (Pulli 2010, 46) (Liite 1, kysymykset 1, 2)

Paljon pohditaan kehitysvammaisten kohdalla nykyisin, miten heidän kohdallaan itsemääräämisoikeus toteutuu. Puhutaan myös rajoittamisesta, onko se paljolti turhaa vai pääosin heidän oman hyvinvointinsa kannalta tarpeellista tai välttämätöntä. Nämä asiat ovat nousseet keskusteluun kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevan lainmuutoksen myötä. Muutokset vahvistavat kehitysvammaisten ihmisten oikeutta määrätä ja päättää omista asioistaan ja toimia itsenäisesti. Laki pyrkii myös vähentämään turhien rajoitustoimenpiteiden käyttöä kehitysvammaisten erityishuollossa. (Saastamoinen 2017, 1) Tietenkin, kaikesta huolimatta, ihmisarvoinen ja elämisen arvoinen elämä, mielekäs tekeminen, aikuisuus... nämä kaikki ovat paitsi kulttuurissa kiinni olevia arvoja myös ihmisen itsensä sisäisiä, itse ajateltuja arvoja. Myös jokaisella työntekijällä, hoitajalla ja ohjaajalla on ajateltuna sisällään ”hyvä elämä”. Osin tähän sapluunaan vaikuttaa tämän maan kulttuuri, osin se kulttuuri, jota valtakunnallisesti pidämme kehitysvammaisten hyvänä kohteluna, osin esim. kyseisen asumispalveluyksikön tai työpalvelun työntekijöiden oma kulttuuri ja tietenkin myös työntekijän oma ajattelu. En voi kenties koskaan välttyä ajattelemasta, vaikuttaako kehitysvammaisten elämään ja sen suuntaamiseen sittenkin enemmän työntekijän ja työntekijäjoukon ajatukset kuin asiakkaan itsensä ajatukset. Saako kehitysvammaisen oikeasti elää omaa elämäänsä?

Reetta Vehkalahti kirjoittaa kirjassaan lapsista näin: Ainoastaan leikkiessään lapsella on mahdollisuus suuriin ratkaisuihin. ”Oikeassa elämässä” hän on vain lapsi. Lapset kuitenkin kokevat leikkimisen ala-arvoiseksi ja hyödyttömäksi, ”ei-oikeaksi”.

(Vehkalahti 2006,19)

Samasta asiasta kirjoittavat myös Liikanen ja Känkänen: Vaikka lapsen osallisuudesta ja oikeuksista on keskusteltu paljon, on edelleen tilanteita, joissa lapsen osallisuus hoidetaan näennäisellä tai edustuksellisella demokratiolla.

(Liikanen 2003, 36)

Lapsen asema on nähty pitkään alisteisena, eikä esimerkiksi lapsuutta tai lapsia kuvaavia elinolotilastoja ole ollut saatavilla. Lastensuojelussa lasten osallisuuden vähäisyys on ollut jatkuvan kritiikin kohteena. (Känkänen 2013, 72)

Rinnastan ajatuksissani tässä esitettyyn ”lapsiin” myös monet muut ryhmät. Onko kehitysvammaisen oikeassa elämässä mahdollisuus olla vain ohjattava kehitysvammaisen?

Teatterihan on kaikenikäisten leikkiä, se ei ole totta tässä ja nyt vaan näyteltyä totuutta, vaikka kertoisi tosielämän tapahtumista ja tunteista. Tästä päätelmä: ainoastaan tehdessään teatteria tai näytellessään kehitysvammaisella on mahdollisuus suuriin ratkaisuihin. Tietysti tämä saattaa koskea kaikkia meitä ihmisiä.

Leikitellessämme ajatuksilla, kirjoittaessamme fiktiota, maalatessamme taulua tai tehdessämme teatteria, voimme tehdä ratkaisuita, joita muutoin elämässämme emme voisi toteuttaa.

Tavoitteena on luoda puitteet omien mahdollisuuksien löytämiseen. Toiminnan myötä käsitys itsestä, tulevaisuudesta ja omasta osallisuudesta voi alkaa näyttää valoisammalta ja osallistuja voi kokea eheytymistä. (Saha 2016, 6-10) (Liite 1, kysymykset 3 - 5)

Teatteri antaa mahdollisuuden vaikuttaa kuvitteellisessa maailmassa, kokeilla erilaisia elämäntilanteita ja harjoitella elämää. (Vehkalahti 2006, 21)

Kehitysvammaiset eivät juurikaan pääse tekemään omassa elämässään ratkaisuja, joilla olisi merkittäviä seurauksia laajemmaltikin. Kehitysvammaisia kun ei ole poliitikkoina, ei päättäjinä, ei ohjaajina, hoitajina tai sosionomeina, ylipäättäen missään vastuullisissa tai ratkaisevissa ammateissa. Tähän on tietenkin luonnolliset syynsä, miksi näin on. Vielä vähemmän kehitysvammaisilla on omassa tuetussa ja ohjatussa elämässään mahdollisuus tehdä jotain luvatonta tai kiellettyä tai väärää ratkaisuja. Teatterissa on mahdollista tehdä erilaisia ratkaisuja ja kokeilla turvallisesti väärää ratkaisuja ja niiden vaikutuksia. (Vehkalahti 2006, 21).

Vehkalahti kirjoittaa, että ohjatussa toiminnassa ohjaaja luonnollisesti pyrkii estämään todennäköisten vaarallisten, epäoikeudenmukaisten tai väkivaltaisten tilanteiden syntymistä. Ne pyritään tietenkin ehkäisemään ja näin kuluukin tehdä. Hän kuitenkin muistuttaa, että jos kaikki sosiaalisen käyttäytymisen säännöt tulevat ulkoapäin ja vieläpä ylhäältäpäin, kokemukset oikeasta ja väärästä jäävät syntymättä, koska vastuu ratkaisuista on muualla. (Vehkalahti 2006, 22) Tämä pitää paikkansa eritoten kehitysvammaisten ihmisten elämässä jopa niin pitkälle, että kiellettyä ei välttämättä ole vain ne teot, jotka vaarantaisivat muita ihmisiä tai itseä, vaan myös hulluttelu ja irrottelu. Kehitysvammaisia on jopa ohjattu käyttäytymään ikätasonsa mukaisesta enemmän kuin mitään muuta ryhmää tässä yhteiskunnassa, olemaan siis aikuisempia kuin kukaan muu, näin ainakin Satakunnassa. Tämä on ulottunut osin peräti niihin elokuviin tai lehtiin, joita kehitysvammaisen haluaisi lukea. Liian lapsellinen viihde on ohjaajien, opettajien ja hoitajien toimesta usein tulkittu sopimattomaksi. Sen sijaan esimerkiksi minulla on mahdollisuus katsoa lasten piirrettyjä elokuvia, jos haluan eikä kukaan siitä minua rajoita. Myös mitä pienimmät asiat ovat kehitysvammaisilta kiellettyjä ohjaajasta tai hoitajasta riippuen: Et kai pese vessanpönttöä tiskipesuaineella? Et kai jätä sänkyä petaamatta? Älä hohottele! Vaihda vaatteet joka päivä tai vähintään neljä kertaa viikossa! Osta uusia vaatteita! Älä näytä kieltä, edes kotona! Ei kouluun lähtevän nuoren tarvitse halailla kotiväkeä! Vehkalahti kirjoittaa: ”Teatteri antaa mahdollisuuden edes virtuaalisesti kokeilla väärää ratkaisuja. Tai oikeita ratkaisuja. Joka tapauksessa draaman kautta pääsee kokemaan, miltä tuntuu ”oikeasti” vaikuttaa ympärillä oleviin ihmisiin. Olisinko minä valmis uhrautumaan toisen edestä? Miltä tuntuisi pettää ystävää? Mitä merkitsee päättää ison joukon kohtalosta? Millainen kokemus on, kun muut pelkäävät sinua? Voisinko minä olla jalo ja urhea, herkkä ja rohkea, petollinen ja itsekäs, ihailtu ja rakastettu, vihattu ja hylätty? Jos minä voisin olla tätä kaikkea, enkö kykenisi myös ymmärtämään heitä, jotka ovat?” (Vehkalahti 2006, 22, Saha 2016, 10) (Liite 1, kysymykset 6 - 10)

Teatteri-ilmaisussa tutustuu maailmaan ja itseensä. Kun ihminen ymmärtää itseään, hän kykenee ymmärtämään myös muita. Teatteri-ilmaisu tarjoaa mahdollisuuden tutustua itseensä turvallisesti. Kohdatessaan maailman ihminen kokee erilaisia tunteita ja ajatuksia: rakkautta, myötätuntoa ja riemua, näiden lisäksi myös pelkoa, vihaa, surua ja raivoa, epäoikeudenmukaisuuden ajatuksia ja ennakkoluuloja.

Erilaisten tunteiden ja ajatusten tunnistaminen ja niiden hyväksyminen on tarpeen ennen kuin voidaan emotionaalisesti hyvin. Teatteri-ilmaisussa näitä tunteita voidaan purkaa ja tunnustella turvallisesti. Myös ymmärrys muita kohtaan voi kasvaa: miten itse tuntisin tässä tilanteessa? (Vehkalahti 2006, 35-36)

Pulli kertoo afaattisten henkilöiden sopeutumisvalmennuskurssista, jossa draaman keinoin oli mahdollista käsitellä myös muun muassa surua, luopumista ja jaksamista. Kurssi ylitti osallistujien odotukset. Etenkin rooliharjoitukset vahvistivat afaattisen ihmisen identiteettiä, tukivat hänen jäsenyyttään ryhmässä ja rohkaisivat häntä tulevaisuudessa itsenäiseen asiointiin puheen vaikeuksista huolimatta. (Pulli 2010, 44)

Koko kehitysvammaisen elämänmittainen tavoite, joka tulee hänen ulkopuoleltaan, on hyvän käytöksen periaate. Totta kai, kehitysvammaiset joutuvat useimmiten asumaan olosuhteiden eli tarvitsemansa avun vuoksi ison ihmisjoukon eli muiden kehitysvammaisten ja henkilökunnan kanssa. On pakko ottaa toiset huomioon, siihen pyritään. Vaan missä on se tila, jossa saa purkaa ns. negatiiviset tunteensa? Ihminen ei kuitenkaan voi tuntea olevansa täysin kokonainen, jos häneltä puuttuu taito nimetä ja ilmentää tunteita, myös vaikeita. Teatteriharrastus voisi olla yksi mahdollisuus. Usein haastavinta on negatiivisten tunteiden ilmentäminen jollakin hyväksytyllä tavalla. Suojaavana keinona voidaan käyttää esimerkiksi negatiivisten tunteiden kieltämistä, jolloin mitään surullista tai ikävää ei haluta ajatella. Olisi tärkeää, että osallistuja voi harjoitella niitä tunnetaitoja, joissa hänellä on haastetta. (Saha 2016, 16) (Liite 1, kysymykset 11 - 13)

Ja entä esitys - ihminen oppii ja tutustuu itseensä myös esittäessään yleisölle. Onnistuessaan prosessin päätteeksi tuleva esitys on todella omiaan kohottamaan esiintyjän oman arvon tuntoa ja iloa itsestään. Känkänen kertoo häntä liikuttaneen esimerkin: ”Ryhmätoiminnassa mukana ollut poika esitti hankkeen päätöstilaisuudessa eloisesti ja tunteikkaasti neljä säveltämäänsä ja sanoittamaansa kappaletta. Esityksensä lopuksi hän totesi omaisista ja nuorista koostuvalle yleisölle, että teatteritoiminnassa mukana olo on ollut parasta, mitä hänelle on koko elämänsä aikana tapahtunut. Tämän tunnustuksen kuuleminen nosti kyynelä silmiini ja jälleen pohdittavaksi tutun kysymyksen taidelähtöisen toiminnan vaikuttavuudesta.

Millä mittareilla voi mitata esiintymisen iloa tai onnistuneen esityksen jälkeen purkautunutta vapautunutta hymyä?” (Känkänen 2013, 54)

Terapeuttisessa ja kuntouttavassa, soveltavassa työskentelyssä on tärkeämpää itse prosessi. Näinhän on niin monesti todettu. Tuotosta eli draaman kohdalla esitystä pidetään vaarallisena siinä mielessä, että hyvään ellei peräti täydelliseen tuotokseen pyrkiminen rikkoo jotain esittävän henkilön itsensä sisällä. Näin onkin, jos terapiassa käsitellään asiakkaan henkilökohtaisia asioita, historiaa tai ongelmia huolimattomasti, ilman tarvittavaa koulutusta, purkamista ja turvaa. Ja vaikka olisi kysymys vain keksitystä tarinasta, on huolehdittava siitä, että esitys ei nouse itsetarkoitukseksi. Tarkoitushan pitää olla asiakkaissa, heidän päämäärissään, heidän auttamisessaan. Siksi prosessi on tärkein.

Jos esityksen lähtökohdat etsitään ryhmäläisistä itsestään, joko niin että ryhmä itse valitsee esitettävän tarinan kiinnostuksensa mukaisesti yhdessä muokattavaksi tai valmistetaan esitys yhdessä muuten kuin tekstilähtöisesti tai ryhmä tuottaa tekstin kokonaan itse, silloin saadaan ryhmä sitoutumaan prosessiin ja luodaan mahdollisuus hedelmälliseen yhteistyöhön ja jokaisen omien taitojen kehittämiseen. Kun jokaista tarvitaan yhteiseen tavoitteeseen pääsemisessä, ryhmähenki tiivistyy ja sosiaaliset taidot kehittyvät. (Vehkalahti 2006 39)

Työskentelyllä on kuitenkin syytä olla jokin yhteinen, konkreettinen päämäärä. Esimerkiksi esitys. Yleensä tämä on myös ryhmän toive ja halu. Esitys tekee näkyväksi yhdessä tehdyn työn. Kun esitys kohtaa katsojan, jota se ilman muuta tarvitsee, esiintyjät saavat välitöntä palautetta ja onnistumisen elämyksen. Tietenkin onnistunut esitys voi olla vaikka vain viisi minuuttia pitkä ja sen katsojakunta muutama henkilöä. Onnistunut esitys sisältää onnistuneen prosessin, vaikka se ei näykään ulospäin. Ja lopputulos on tärkeä osa prosessia. Esityksen onnistuminen on tärkeää erityisesti myös jokaiselle esiintyjälle, hänen itsetunnolleen. (Vehkalahti 2006, 38-39)

Jotta tähän päästäisiin, on ohjaajan asetettava esityksen tavoitteet juuri eikä melkein ryhmän mukaisiksi. Onnistunutta esitystä ei voi eikä saa vaatia. Esityksen onnistumien ei saa olla lähtökohta, ainoastaan lopputulos, piste iin päälle, prosessin moottori. (Liite 1, kysymykset 14 - 17)

3.2 Kynä ja sivellin – kun teet teatteria, ilmaiset itseäsi ja teet taidetta

Taiteessa on jotain yhtä ikiaikaista ja ihmiseloon luontevasti kytkeytyvää kuin ihmisen unimaailmassa, uskonnoissa tai ylipäänsä elämäntarkoituksen pohdinnoissa, jotka toimivat elämän jäsentäjinä ja suunnan antajina. (Känkänen 2013, 70)

Taiteella on itseisarvo. Kun draama viedään tässä lähiyhteisöjen olohuoneisiin, sitä ei ole tarkoitus käyttää vain välineenä, jonkin muun tavoitteen, kuten oppimisen vuoksi, vaan myös itsenään. Kulttuuri tulisi olla jokaiselle saavutettavaa. Esimerkiksi draama voidaan viedä keskelle kehitysvammaisuuden arkea, jalkauttaa pieniyhteisöille.

Kulttuuritarjonta on ihmisen perusoikeus. (Pulli 2010, 17 - 21) (Liikanen 2003, 41)

Korhosen mukaan taiteen tekemisen luja ydin, luova alkutuotanto, tulee aina säilymään, vaikka kenttä tulee laajenemaan ja taidetta käytetään myös välineellisesti erilaisin tavoittein. Tämä ei tarkoita, että ”taide” liukenee” pois samalla hetkellä, kun toiminnalla on myös jokin muu päämäärä. (Korhonen 2014, 16) (Pulli 2010, 37/38)

Itsensä ilmaiseminen on ihmiselle erittäin tärkeää, se että saa tunteensa, ajatuksensa ja mielipiteensä sekä oman persoonansa ilmaistua. Myös taiteellinen itsensä toteuttaminen on tärkeää. Tällainen pitäisi olla mahdollista teatterin tekemisessä jos missä. Sanalliseen itseilmaisuun pystyminen ei aina ole ollenkaan itsestäänselvyys. Silloin osallistuja voi saada onnistumisen kokemuksia muuhun kuin sanalliseen kommunikaatioon perustuvasta viestimisestä. Draamaa voi käyttää, kun kieli puuttuu. (Saha 2016, 10) (Lindqvist 1992, 37,38) (Pulli 2010, 44) Teatterissa fyysinen ilmaisu ja mimiikka antavat paljon mahdollisuuksia itsensä ilmaisemiseen sekä taiteelliseen toteuttamiseen. Eritoten nukketeatterissa on mahdollisuuksia: varjo-, naamio, käsiteatteri tai erilaisilla esineillä esittäminen tai nukkien ja rekvisiitan rakentelu antavat myös oivan mahdollisuuden toteuttaa itseään taiteellisesti ja ilmaisullisesti.

Kehitysvammaiset, aivan kuten muutkin erityisryhmät ja lapset, ovat niin usein saamapuolella elämässään. Heitä ohjataan ja tuetaan ja autetaan. Teatteri-esitys voi olla tapa kerrankin antaa katsojille jotain: elämyksen, iloa, intoa.... Tarinan koettavaksi ja elettavaksi. (Liite 1, kysymykset 18 - 21)

Liikanen erittelee esteettistä kokemusta, mitä se pitää sisällään. Esteettinen kokemus voi olla arvokasta ja ilahduttavaa ja nautittavaa. Se voi olla elävästi koettua ja subjektiivisesti värittyä, se vie mukanaan, kiinnittää nykyhetkeen ja kuljettaa pois

arkirutiineista. Esteettinen kokemus on mielekäs kokemus, ei vain tuntemus. Kokemus voidaan tunnistaa taiteen yhteydessä ja sen avulla voi tavoittaa olennaisen merkityksen. (Liikanen 2003, 28) (Liite 1, kysymykset 22 - 25)

Teatteri, varsinkin juuri puheteatteri, harhautuu usein olemaan pelkkää puhetta ilman muita ulottuvuuksia. Kuitenkin juuri teatterissa ja nukketeatterissa olisi mahdollisuus monimuotoisesti ilmaista itseään eleillä, ilmeillä, liikkeellä, kosketuksella, nukketeatterin puolella eri tavoin kuvallisesti sekä teatterinukkien että muiden henkiin herätettävien esineiden muodoin, liikkein ja ilmaisin. Varsin mielekästä se voi olla henkilöille, joiden kielellinen ilmaisu on vaikeaa tai mahdotonta, jotka eivät ilmaise itseään puhuen.

Pullin tutkimuksen tehtävä on ollut kuvata vaikean puhe- ja kehitysvammaisuuden huomioon ottavaa, yhteisöllisiä kuntoutustavoitteita sisältävää erityispedagogisen draaman lajityyppiä. (Pulli 2010, 15) Hän lainaa Merleau-Pontyn ajattelua, jossa keskeinen teema on kehon ja tietoisuuden erottamattomuus. Ihminen tavoittelee jotakin liikkeillään ja hän suuntautuu johonkin tilassa. Keho asettuu kokemisen tilan keskipisteeksi. Keho osaa sanoa enemmän kuin puhuttu jo mennyt formaalinen kieli. Juuri tätä sanomatonta, ilmaisevaa kieltä puhevammaisuus tuottaa vuorovaikutukseen. Ihmisen, joka kohtaa puhevammaisen kumppanin, on tietoisesti opeteltava sitä ja oppiminen on myös mahdollista. Jokaisen kokemus on aistimuksellista ja kehollista ja siten toisten kanssa yhteistä. Taide ja ryhmäkokemus vahvistavat kehollista läsnäoloa ja auttavat kohtaamaan ja käsittämään maailmaa. (Pulli 2010, 27- 44) Kehon kieli ja erilaiset tavat ilmaista ovat tärkeitä ja olennaisia kaikille, eivät pelkästään puhevammaisille. (Liite 1, kysymys 25)

Teatterin käsikirjoitusvaiheessa on mahdollisuus ilmaista itseään ja mielikuvitustaan kirjallisesti ja kielellisesti. Vaikka henkilö olisi luku- ja kirjoitustaidoton, teatterin ohjaaja voi kirjoittaa asiat ylös hänen puolestaan. Teatterin tekeminen on myös kirjallisuuteen tutustumista. Se on suuriin ja vähemmän suuriin kertomuksiin, omaan ja ryhmän muiden jäsenten kirjallisuuteen tutustumista. Ihanus kirjoittaa kirjoittamisesta ja kirjallisuudesta: Kirjallisuuden funktioista mainittakoon vain yleistävästi muutamia. Niitä on toki enemmänkin, ja ne sekoittuvat toisiinsa monin erilaisin, ennalta aavistamattomin tavoin: inspiraatio eli mielikuvitus eli

vaihtoehtoisten todellisuuksien luominen, illuusio eli potentiaalinen tila todellisuuden ja fantasian välillä, intuitio, innovaatio eli uusien mahdollisuuksien synnyttäminen, integraatio eli erillisinä pidettyjen asioiden yhdistäminen kokeellisiksi kokonaisuuksiksi, ihmettely eli kirjallisuuden kielen avulla ihminen tutkistelee omaa ihmettelyään, mikä vireyttää aivoja. (Ihanus 2009, 18) (Liite 1, kysymykset 26 - 28)

3.3 Tivoli – kun teet teatteria, pidät hauskaa, rikot rutiineja ja irrottelet

Päivi Känkänen kirjoittaa tutkimuksessaan lastensuojeluun liittyen: Tutkimuksessa osoitetaan, että lastensuojelun toisinaan hyvin institutionaalisten piirteiden kuormittamissa rakenteissa tarvitaan kontrollista vapaata tilaa. Sen tilan tulisi olla vapaa aikuislähtöisistä toiveista, jotka pyrkivät määrittämään, miten lapsen tai nuoren tulisi olla suhteessa itseensä ja maailmaan. Lastensuojelussa tarvitaan monenlaisia tapoja kommunikoida lasten ja nuorten kanssa. Tässä tehtävässä voi olla avuksi symbolinen etäisyys, taiteen metaforinen suoja. Itseilmaisuun vapauttava suoja voi tarjoutua vaikkapa roolivaatteiden, maskin tai varjoteatterin turvin. (Känkänen 2013, 12)

Kehitysvammaisilla jos kellä on ulkoa käsin kontrolloitu elämä. Aivan kaikki aamuhäämäisestä yönukkumiseen on vahvan valvonnan alla. Kehitysvammaisia ohjataan syömään terveellisesti, käyttäytymään moitteettomasti, elämään ja pukeutumaan siististi aivan viimeistä nipotusta myöten. Tämä korostuu totta kai asuntola-asumisessa, miksi sitä sitten milloinkin nimitetäänkin. Itsenäisesti asuvat kehitysvammaiset saavat hiukan paremmin toteuttaa rentoa olemista ja säännöistä vapaata yksityisyyttä silloin tällöin, jos uskaltavat vanhempiensa kasvatuksen jäljiltä. Kontrollista vapaata tilaa tarvittaisiin. (Liite 1, kysymykset 29 - 32)

Filosofi Spinosan mukaan ilo on jatkuvaa kehittymistä lähemmäksi omaa todellista itseään. (Vehkalahti 2006, 41) Yksi teatterin harrastamisen tavoite on, että harrastajilla on hauskaa. Tämä ei tarkoita sitä, ettei vakavia tai surullisia asioita otettaisi käsittelyyn ollenkaan tai että kaikilla olisi pakko olla hauskaa koko ajan. Yhdessä harrastaminen tulisi olla mukavaa, myönteistä sekä pääsääntöisesti iloista. Yhdessä nauraminen tekee hyvää. Yhdessäolo, hervoton nauraminen tai pelkkä

leikkiin antautuminen ovat kokemuksia sinänsä, vieläpä kokemuksia, joihin päämäärätietoisessa, tehokkaassa ja yksilökeskeisessä yhteiskunnassamme on koko ajan vähemmän tilaisuuksia. (Vehkalahti 2006, 32-33). (Liite 1, kysymykset 33 - 34)

Pulli kirjoittaa nauramisesta ja rutiinien katkaisusta nimikkeillä karnevalismi, vastavoima, katkos. Draama paljastaa asioita niiden rajoista ja osoittaa ilmiön ääripäitä liioittelun ja paradoksien avulla. Karnevaalin tavoite on kyseenalaistaa sosiaalisia merkityksiä, arvoja ja normeja kääntämällä ne nurin: esittää, miten elämä on joutunut pois raiteiltaan. Arvaamattomuus, käänteet ja karheus tavoittelevat oivaltavaa ja uudistavaa naurua. Taideteos vaatii katkosta omien kokemuksestamme ja odotushorisonttiemme kanssa, antaa sysäyksen eikä suinkaan vahvista rauhoitetulla yksimielisyydellä.

Pulli kertoo, asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa toteutuneesta draamaprojektista: ”Joskus, kun odotettiin rauhoittavaa yksimielisyyttä, draamaohjaajat nostattivatkin ristiriidan ja karnevalistisen katkoksen. Joitakin työntekijöitä äkkikäännökset häiritsivät, eivätkä he lähteneet niihin mukaan. Useimmiten oivaltavaa nauru kuitenkin voitti.” Pulli kertoo esimerkin draaman keinoin toteutetusta tarinasta: ”Avattiin kauan etsitty paketti, joka oli kääritty kultapaperiin. Kaivatun kuninkaan sydämen sijasta siellä ovatkin tekohampaat. Keneltä pudonneet? Jokaisen piti avata vuorollaan suunsa ja todistaa, ettei ole pudottanut hampaitaan. Lopulta yksi työntekijöistä ”tunnusti” hampaidensa pudonneen kuntosalilla ja pani kummalliset hampaat rauhallisesti housunsa taskuun.”

Kirjallisuus käyttää katkosta ja vastavoimia antaakseen peitetyn paljastua lukijalle. Katkoksen monet muodot ovat taiteen keino pysähdyttää aistiva ja ajatteleva ihminen havahtumaan ja kysymään. Moni kehitysvammainen ihminen tarvitsee säröjä ja pysähdyttämistä havahtuakseen tarkkailemaan ilmiöitä. (Pulli 2010, 100 - 101)

Kirsi Heimonen kirjoittaa, että tarvitaan rytminmuutosta, joka rikkoo uuvuttavaa rutiinia, yhdistää henkilökuntaa, asiakkaita ja omaisia eri tavalla. Rytmin muutos tyrkkää ihmiset pois rutiinin raiteilta.

Rutiinin kyseenalaistumista tarvitaan, jonkinlainen suhde rutiinin ja tavasta poikkeamisen välille. Asukkaiden lääkkeet, ruuat ja vaivat on hoidettava ajallaan. Mutta jos arki peittyy vain rutiiniin, ihmisten erityisyyttä kaappikellosta ei eroteta. Silloin hän on vain kohde, jolle suoritetaan toimenpiteet. Kuitenkin asukkaiden

herkkyys kohteluun on äärimmäisen tarkkaa. Aistisuus on ainut mitä heillä on. Kohtaamisen luonne on ongelmallinen, jos vain rutiinin täyttämä tapaaminen tuo mielenrauhan työntekijälle, ”hoidan hommat”, ja samalla myötätunto toiseen ihmiseen katoaa. Vanhustyössä työntekijät toimivat äärirajoilla ja toivoisivat palvelevansa asukkaita vielä paremmin, koska asukkaiden arjessa ”odotetaan, että pääsee vessaan tai syömään, odotetaan kuolemaa”. Tilanne on absurdi: työntekijät eivät ehdi itse edes vessaan, asukkaat toivoisivat pääsevänsä edes vessaan. Ja kuoleman odotus luo takaseinän kaikelle. – Eri ryhmien rytmit ovat liian erilaiset, että mitään tyytyväisyyttä voisi syntyä. Kun tällaiseen tilanteeseen tuodaan taidetyöpajat, niiden yksi anti on ollut siinä, että ne ovat paljastaneet toimintaa ja asenteita. (Heimonen 2013, 104 -108) (Liite 1, kysymys 35)

Martti Lindqvist on kirjoittanut niin kauniisti ja mielenkiintoisesti draaman käyttöön liittyvistä asioista, että haluan kirjoittaa suoria lainauksia hänen kirjastaan Unelma rohkeasta elämästä: ”Myös säilykemaailma on todellinen – välttämätönkin. En halua vähätellä sen merkitystä enkä tehdä siitä irvikuvaa. Mutta jos mitään muuta ei olisi, kaikki ajautuisi varsin pian umpikujaan. Mikään ei muuttuisi toiseksi. Uutta ei voisi syntyä ja oppiminen olisi vain sen oppimista, minkä joku valmiiksi tietää. Säilykemaailma on turvallinen ja kylmä. Siellä ei mikään yllätä. Tiedän kuka olen ja mitä minulta odotetaan. Toistan osaamani asiat ja ratkaisen ongelmat teknisesti. Ennakointi ja päättely ovat avainsanoja yrittäessäni tulla toimeen säilykemaailmassa. Vilu tulee kuitenkin siitä, ettei tuossa maailmassa oikeastaan synny mitään. Se ei ole hedelmällinen eikä se voi tulla raskaaksi mistään laadullisesti uudesta. Siksi luonto ei koskaan tyydy pelkkään säilykemaailmaan, vaikka se kopioi itseään ja toistaa peruskiertoaan. Luonnossa on aina jossakin kaoottinen kohta, joka sisältää sekä uhkan että yllätyksen mahdollisuuden. Siksi luonnolla on kyky luoda.” (Lindqvist 1992, 16)

”Ilveilijä on vapaan ihmisen perikuva. Ilveilijällä ei ole erikseen ”yksityistä totuutta” ja ”julkista totuutta”. Kaikki mikä on totta tunteissa ja mielikuvissa tuotetaan suoraan näkyviksi itseilmaisun kautta. Se on uskaliasta – haavoittuvaksi tekevää, mutta myös hyvin vahvistavaa, koska se poistaa pelon. Eihän ole mitään salattavaa, ilveilijä saa olla mitä tahansa. Kenelläkään ei ole oikeutta – eikä edes kykyäkään rajoittaa häntä... Tässä on nähdäkseni ilveilijän ja hullun yhtäläisyys. Ilveilijä on tavallaan

ammattihullu. Yhteiskunnassa hulluus on sellainen rooli, joka antaa ihmiselle mahdollisuuden rikkoa normeja ja ilmaista itseään melkein miten tahansa. Voi puhua sekavia, laiminlyödä töitään, tunkeutua sopimattomiin paikkoihin ja riehua. Tosin hintakin siitä on hyvin kova: usein sairaalaan sulkeminen ja kovaan lääkitykseen joutuminen. Tämän sanomalla en tahdo vähätellä sitä kipua ja hajoamisen kokemusta, mikä mielisairauteen tavallisesti liittyy. Hulluus voi olla äärimmäisen pelottava ja tuskallinen kokemus. Sairaus ei ole ihannoimisen asia eikä siitä automaattisesti kasva rohkeaa elämää. Ilveilyn ja mielisairauden ero on siinä, että edellisessä hulluuteen liittyy yhteyden, mielekkyyden ja minuuden kokemukset, kun taas jälkimmäisessä ne ovat uhattuina. Yhteiskuntamme tarvitsee hulluutta, mutta mielisairaavat kärsivät omasta tilastaan. Jos meillä olisi enemmän spontaania ilveilyä, voisimme ehkä vähentää muuta hulluuttamme.”(Lindqvist 1992, 98-99)

”Hovinarreja laajempaa yhteiskunnallista merkitystä on karnevaalitradiitiolla, joka edelleenkin elää vahvana monissa katolisissa maissa. Karnevaalia tavallisesti ajatellaan juhlakaudeksi, jonka aikana saa riehua, mässäillä ja käyttäytyä epäsovinnaisesti, jotta jaksaisi elää läpi ankean paastonajan. Karnevaali on ennen kaikkea sosiaaliterapeuttinen tapahtuma, jonka kautta koko yhteisö purkaa sisäistä lataustaan ja puhdistuu emotionaalisesti. ... Niissä yhteiskunnissa, joissa tällaista traditiota ei ole, roolipaineet murtautuvat esiin muuta kautta. Meidän ympäristössämme esimerkkejä ovat mm. hurmoksellinen uskonnollisuus, urheilutapahtumat, pop-konsertit, naamiaiset, uuden vuoden, vapun ja juhannuksen juhlinta sekä tietysti alkoholin käyttö, joka monille suomalaisille on nopein ja yksinkertaisin tapa päästä irti roolipaineista ja ilmaista sellaista, mitä muuten ei rohkenisi ilmaista.” (Lindqvist 1992, 100-101)

Ja rajoista: ”Yksi tärkeimmistä turvallisuuskysymyksistä koskee rajoja. Ajatus tuntuu oudolta, kun aiheena ovat unelmat ja elämisen rohkeus. Unelmathan ovat rajattomia ja rohkeus ilmenee usein rajojen rikkomisena. Tässä ei kuitenkaan ole ristiriitaa. Tarvitaan selkeitä rajoja, jotta voitaisiin nähdä se alue, missä voidaan turvallisesti liikkua ja luoda. Ulkoiset rajat liittyvät aikaan ja tilaan. On oltava hetki ja paikka, missä luominen tulee mahdolliseksi. Jos löydän ne, voin asettua omaan olooni ja kuunnella sitä, mikä minussa liikkuu. Rajan toiselle puolelle jätän velvollisuuteni, arkiset rutiinini ja sosiaaliset roolini. Rajan asettaminen suojelee minua kaikelta

häiritsevältä ja auttaa sisäisen tilanvaihdoksen saavuttamisessa.” (Lindqvist 1992, 140-141) (Liite 1, kysymykset 36 - 37)

Eli olisi hyvä saada aikaiseksi rytmimuutosta, joka rikkoo uuvuttavaa rutiinia. Tätä rutiinia Lindqvist kutsuu säilykemaailmaksi. Rutiinin rikkomista eli arkisemmin irrottelu ja hauskan pitämistä hän kutsuu karnevaaliksi samoin kuin Pulli karnevalismiksi. Iloon ja elämän mielekkyydelle tarpeelliseen irrotteluun, hauskan pitämiseen eli ”ilveilijänä olemiseen” ja ”hulluuteen”, kuten Lindqvist nimittää, tarvitaan kontrollista vapaata tilaa. Tällaisena tilana juuri teatteriryhmä voisi toimia. Tulee kuitenkin muistaa, että rajat luovat turvaa. Hulvattomuus, joka syntyy teatteriryhmässä, on turvallista myös jättää teatteriryhmään. Ilo, joka teatteriharrastuksessa syntyy, kantaa toki arjessa ja ryhmän ulkopuolella. Arjessa tulee tehdä silti myös arjen tehtävät. Aivan kuten rajan asettaminen toimii lupana luoda, toimii se toiseen suuntaan niin, että arjella on mahdollisuus toimia.

3.4 Ikkuna – teatteria tehdessäsi katselet maailmaa, ihmettelet uusia ja outoja asioita

Maailma voidaan jakaa välttämättömään ja mahdolliseen. Välttämättömyys liittyy elämän jatkuvuuden turvaamiseen ja mahdollinen sisältää kaiken muun. Leikki, kuten teatteri, on osa mahdollista maailmaa ja tekee kaiken mahdolliseksi. Esim. teatterin avulla ihminen tutustuu itseensä ja maailmaan. Leikki ja teatteri rakentavat ihmistä. (Vehkalahti 2006, 20) Työskentelyn avulla herätellään osallistujan omaa ajattelua ja vahvistetaan taitoa katsoa asioita eri näkökulmista. (Saha 2016, 10) Känkänen kuvaa tutkimuksessaan Kirsti Heimosen työskentelyä tanssitaideprosessissa: Rohkeasti astumme tuntemattomaan. Tanssitaiteilija Kirsi Heimonen kuvailee prosessiin luottamisen olevan antautumista uudelle. Heimonen käsittelee tanssimisen kokemuksia koskevassa tutkimuksessaan ei-tietämisen tilaa, joka syntyy, kun antaudutaan uudelle, heittäydytään tuntemattomaan. Taiteen avulla ihminen asettuu maailmaan ja aistii maailmaa itselleen uudella tavalla. Tähän kaikkeen tarvitaan rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta. Yllätyksiä ei pääse syntymään, jos pitäytyy omalla mukavuusalueella, itselleen tuntematonta kaihtaen. Kirsi Heimonen kuvaa tarjoavansa tanssilla toisenlaista todellisuutta aistittavaksi, säröä arjen rutiineihin. (Känkänen 2013, 51) (Liite 1, kysymys 38)

Aivotutkija Matti Bergströmin mukaan vapaa leikki on välttämätöntä aivojen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Aivojen limbisen järjestelmän käsittelee ja tasapainottaa aivorungon ja aivokuoren eli kaaoksen ja järjestyksen välistä yhteistyötä. Kaaos ja hajottaminen taas ovat edellytyksiä keksimiselle, oivallukselle ja rakentamiselle. Bergströmin mukaan leikin ei tulisi loppua lapsuuteen, vaan luova ajattelu vaatii kykyä leikkiä ja käyttää kaaosta. Teatteri on kokonaisuudessaan leikkiä. Se elää mahdollisen maailmassa, jossa kaaos, kokeilu, oivallukset, uuden etsiminen ja epäonnistuminen ovat toivottuja ja välttämättömiä. Teatteri on mahdollistavaa uutta luovaa ja siksi vakavampaa ja oikeampaa kuin tosielämä, jossa mahdollisuudet ovat niin rajalliset ja ennalta käsin määräytyt. (Vehkalahti 2006, 20)

Tämä pitää varsinkin kehitysvammaisten kohdalla paikkaansa. He tarvitsevat paljon tukea elämässään. Tuen antajilta on usein aikapäiviä sitten hämärtynyt käsitys siitä, missä kaikissa asioissa kehitysvammaista oikeastaan tarvitsisikaan neuvoa, ohjata ja rajata. Kehitysvammaiset ovat monesti vahvan tuetun elämänsä aikana kehittyneet myös tuen vuoksi usein sangen rajoittuneiksi ja kaavoihin pitäytyviksi ihmisiksi. Tähän toki vaikuttaa monesti myös kehitysvammaisen sisäiset tekijät, kuten ehkä jäsentymätön ja kaoottinen aistimaailma tai kiinnittyminen rutiininomaisiin suorituksiin sekä pelko pärjäämisestä opittujen rutiinien ulkopuolella. Toki arjen sujuvuus on tavoiteltava asia myös kehitysvammaisten kanssa. On sanottu, että kehitysvammaiselle ei sallita mitään epäterveellistä elämässään, ei mitään vaarallista, ei mitään riskinottoa. Kehitysvammaiset ovat kai turvatuimpia ja kaikkein eniten kontrolloituja ihmisiä Suomessa.

Mielestäni tärkeä tavoite olisi eletävän elämän mielekkyys ja elämän riemu, ei pelkästään arjen sujuvuus. Teatteri antaa mahdollisuuden sanoisiko ”itse elämään”. Teatterissa ei ole yhtä oikeaa ratkaisua tai vastausta. Mahdollisuudet ovat oikeita riippumatta ovatko ne mahdollisia oikeassa elämässä. (Vehkalahti 2006, 20) (Liite 1, kysymykset 39 - 40)

Pulli painottaa kehitysvammatyön draamatyössä kulttuuriperinnön ja taiteen jakamista. On tärkeää ja mahdollista, että kansakunnan sanallinen kulttuuriperinne, esimerkiksi kansalliseepos, myyttinen tarina tai runon tunnelma, voidaan välittää jokaiselle, ymmärryksen tasosta riippumatta. Draamateksti on sellaisen aistien,

tunteen ja laulun kieli, jonka voivat tavoittaa myös ne, jotka eivät ymmärrä sanoja. Draama ei kysy kieltä. Kaikille ihmisille on tarjottava mahdollisuuksia nauttia kansakunnan kulttuuriperinnöstä: suurista kertomuksista, joissa käsitellään tarpeita, tunteita ja suhteita: ihmisenä olemista sekä kulttuurista maailmankuvaa ja arvoja. Vaikeasti kehitysvammaiset ihmiset eivät ole poikkeus.

Draamaa voidaan pitää mahdollisuuksien ja sijaistodellisuuden kenttänä, jossa ollessaan ihminen voi hankkia sijaiskokemuksia toisena olosta ja toisin katsomisesta. Draamassa pyörätuoli voi saada siivet, sillä voi päästä esteettömästi vaikka avaruuteen. Puhumaton tai arka ihminen voi kokea tasaveroisuutta ja myös ylivertaisuutta muihin nähden: taikaviitta suojaa ja antaa valtaa. (Pulli 2010, 96)

Kertomusten kotipaikkana ja ravintolana teatteriharrastus on mitä suotuisin. Tekijöiden on mahdollista päästä kokemuksellisesti tutustumaan kertomuksiin ja kulttuuriperintöön. Känkänen tähdentää myös kertomuksia pääomana. Taiteellisessa työskentelyssä tarina voi olla konsepti ja työväline. Tämän lisäksi tarina on myös sosiaalista pääomaa. Tarinanteossa ei kannata takertua muistamattomuuteen ja tietämättömyyteen, sillä ne ovat osa kertomusta. Kertomusten syvyys asettaa kuulijalle omat haasteensa. Tärkeintä on kuitenkin asiakkaan tahdissa eteneminen ja virittäytyminen hänen ajatusmaailmaansa. (Känkänen 2013, 70)

(Liite 1, kysymykset 41 - 43)

Oudon kohtaamisesta: On tavallista, että pienikin muutos autistisen tai kehitysvammaisen ihmisen arjessa voi aiheuttaa itsehallinnan menetyksen. Siksi monen heistä ”päiväjärjestys” koostuu rutiineista ja ennakoinnista. Ne voivat kuitenkin alkaa määritellä ja rajata kokemusmaailmaa niin, että uuden kohtaaminen on entistä vaikeampaa. Juuri uuden kohtaamista tulisi tukea. Pulli kirjoittaa ohjaamistaan draamatuokioista: Koska draaman yllätyksellisyys on ohjaajan hallittavissa, siinä voidaan järjestää tilaisuuksia kohdata Outo turvallisesti. Näin näyttikin draamatuokioissa usein käyvän: säpsähdys meni ohi ja ryhmä sai jokaisen tutkimaan Outoa. Kuitenkaan Outo ei aina yllättänyt lainkaan, vaan myös autistinen ihminen suhtautui siihen kuin jokapäiväiseen. (Pulli 2010,99)

Taiteen avulla ihminen voi tutkia omaa sisintään: eritellä, purkaa ja liittää yhteen niitä aistihavaintoja ja kokemuksia, joita hän ympäristöstään saa. Taidelähtöisillä menetelmillä pyritään saamaan moniulotteisempi kuva niin itsestä kuin elämästä ylipäänsä ja haetaan vaihtoehtoisia ja uusia tapoja olla kosketuksissa itseen ja

ympäristöön. Samoin voidaan tehdä tutusta vierasta ja tarkastella itsestäänselvyyksiä uusista näkökulmista. Pelottavat asiat voivat tulla uudelleen tarkasteluun ja onnellisista asioista voi iloita uusin ulottuvuuksin. (Känkänen 2013, 70.) (Liite 1, kysymys 44)

Teatteri mahdollistaa siis uusiin ja outoihin asioihin tutustumisen, kuten kulttuuriperintöön ja kirjallisuuteen, toisten ihmisten elämään ja tilanteisiin, uusiin oivalluksiin ja erilaisiin tapoihin ajatella elämän tutuistakin ilmiöistä. Teatterin harrastaminen mahdollistaa myös kokonaan uuden ja ennen näkemättömän keksimisen.

3.5 Talkoot - kun teet teatteria, teet yhteistyötä ja olet vuorovaikutuksessa muiden kanssa

”Kohtaamisessa kukaan ei ole täysin tietämätön eikä kukaan täysin viisas. On vain ihmisiä, jotka pyrkivät yhdessä oppimaan enemmän kuin sillä hetkellä tietävät.”

Paulo Freire

”Unelma on sellainen yksilön ja yhteisön uni, joka omalla haastavuudellaan pyrkii tulemaan todeksi, muuttamaan meitä itseämme ja maailmaa. Se on kuin arjen realiteettien muodostamaan kylmään muuriin hakattu aukko, josta oma tulevaisuutemme katsoo meitä uteliaasti. Se kummastelee, olisiko meillä ehkä rohkeutta ottaa yksi askel kohti muutosta, vaikka se merkitseekin väistämättömästi myös epävarmuuteen ja riskeihin suostumista” Martti Lindqvist

Vuorovaikutus on sosiaalisten taitojen karttumisen ja kanssakäymisen edellytys ja suola. Ihmisten välinen kommunikointi kehittyy juuri vuorovaikutuksessa. Jotta kommunikointi ja itsensä ilmaiseminen kehittyisivät aktiiviseen ja aloitteelliseen suuntaan, tarvitaan myönteisiä vuorovaikutuskokemuksia. Tarvitaan sitä, että on mukava olla tekemisissä toisten kanssa. Tarvitaan sitä, että toinen ymmärtää mitä

minä tarkoitan. Taide toimii kommunikaation ja vuorovaikutuksen vahvistajana etenkin niillä tunnealueilla, joissa kieli ei löydä luontevasti yhteyttä itseen tai muuhun maailmaan. Kaikki tarvitsevat monimuotoisia kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tapoja, jotta he pääsisivät kosketuksiin tunteidensa kanssa. (Känkänen 2013, 68) (Pulli 2010, 44)

Juuri teatterin tekemisen avulla voi tutkia ja rakentaa suhdettaan itseensä ja toisiin ihmisiin sekä maailman ilmiöihin. Teatteri-ilmaisu voi tarjota välittömiä, moniaistisia ja kokonaisvaltaisia kokemuksia, jotka auttavat näissä tutkimuksissa. Elämysten ei tarvitse olla extreme -elämyksiä vaikuttaakseen voimakkaasti. (Vehkalahti 2006, 31-34)

Teatterin tekeminen on samalla sekä yksilölaji ja harrastus että kollektiivinen muiden kanssa tehtävä joukkuepeli. Koko ajan tehdään työtä omalla persoonalla ja samalla tiiviisti ryhmässä muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Jokainen kokee asiat ja tilanteet sekä ilmaisee niitä omalla persoonallisella tavallaan. Tärkeää teatteriharrastusryhmässä on, että se on turvallinen ja luottamuksellinen eikä ilmaisua tai yksilöä arvostella ulkopuolelta. Jos ryhmä on turvallinen ja yksilöä tukeva, toiminta tukee sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä. Esityksen valmistelussa tarvitaan jokaista yhteisessä ponnistelussa. Yhteiseen tavoitteeseen tähtäävä työskentely ja prosessi tukevat tiiviin ryhmän muodostumista. (Vehkalahti 2006, 33-34)

Voimauttavassa draamassa turvallinen, kannustava ja positiivinen ilmapiiri vahvistavat osallistujan uskoa omaan osaamiseen lisäten itseluottamusta. Myös joukkoon kuulumisen tunne vahvistuu. (Saha 2016, 10)

Känkänen lainaa Richard Sennettin sanoja ja puhuu kunnioittavasta kohtaamisesta ja kunnioitusvajeesta ja dialogisuuden toteutumista yhteiskunnan eri osa-alueilla. Taiteellisen itseilmaisun avulla voi avautua kunnioittavan kohtaamisen tila, joka tasoittaa tietä itsetunnon vahvistumiseen ja uusien merkityksien löytämiseen. Taide voi tuoda kohtaamiseen uudenlaisen tavan, jossa yhdessä tekeminen on sallittua ja toivottavaa. Jokainen tarvitsee tilaa tulla kuulluksi ja nähdyksi omana arvokkaana itsenään, kokonaisena ihmisenä, jonka olemassaololla on merkitystä (Känkänen 2013, 69) (Lindqvist 1992, 37-38) (Liite 1, kysymykset 45 - 51)

Juuri erilaiset oivallukset, ideat ja ihmiset tuovat mielenkiintoisen ja parhaan lopputuloksen. Ryhmä on enemmän kuin osiensa summa.

Teatteriesityksen rakentamisessa on monenlaisia töitä ja tekemisiä ja niissä tarvitaan myös erilaisia taitoja: ideoita käsikirjoitukseen eli mielikuvituksen lentoa, mitä erilaisempia kädentaitoja lavasteiden ja rekvisiitan tekemiseen, laulamista, musisointia, puvustuksen eli roolivaatteiden miettimistä ja hankkimista, rekvisiitan järjestämistä esityskuntoon ennen harjoituksen ja esityksen alkua, siivoamista ja järjestelyä harjoitusten ja esityksen jälkeen, jopa tarjoilun valmistamista ja matkustustaitoja tarvitaan toisinaan. Juuri hyvin toimiva ryhmä antaa mahdollisuuden tehdä ja saada aikaiseksi isojakin projekteja. Voi oppia ja kokea uusia asioita. Ennen kaikkea erilaiset ihmiset ovat hyviä ja pärjääviä eri alueilla ja eri toiminnoissa, vaikka kaikki osallistuisivatkin yhdessä tekemiseen. Tämä on erinomaista rakennusainesta hyvälle itsetunnolle. On erityisen tärkeää, ettei kehitysvammaisten ryhmään valita ihmisiä, vaan kaikki halukkaat saavat tulla. Jos tulijoita on liikaa yhdelle ryhmälle, ryhmiä tulisi muodosta useampia. (Liite 1, kysymykset 52 - 54)

Projekti- ja kehittämistoiminta on ollut viime vuosikymmeninä vilkasta Suomessa. Erilaisiin vaihtoehtoisiiin toimintatapoihin perustuvista auttamiskäytännöistä ja erilaisiin taidelähtöisiin menetelmiin perustuvista toiminnoista on ehtinyt kertyä jo runsaasti kokemuksia. Kokemusten myötä myös toiminnan pulmakohdat ovat alkaneet hahmottua. Resurssivajeen lisäksi kestoaiheena ovat olleet pohdinnat, jotka liittyvät projektiluonteisen toiminnan jatkuvuuteen ja hankkeiden keston: onko prosessiin käytettävä aika riittävän pitkä, jotta se mahdollistaa muutoksen? Teatteriharrastuksen pitkäkestoisuus ja jatkuvuus juuri toisi hyötyä ihmissuhde- ja vuorovaikutuksen taitojen kehittymiseen. Ideaalitulanteessa kehittämistoiminta on säännöllistä, pitkäkestoista ja kiireetöntä. Usein on kuitenkin vaarana, että kiireinen arki ja vähäiset resurssit syövyttävät ideaalin. Silloin kaikki kokeileva, ei-pakollinen ja uutta perehtymistä vaativa huuhtoutuu helposti pois. (Känkänen 2013, 29) (Liite 1, kysymykset 55 - 58)

3.5.1 Henkilökunnan mukana olosta teatteriryhmissä

Kirjallisuudessa puhutaan paljon myös henkilökunnan mukana olemisesta sekä avustajana että yhdenvertaisena prosessiin osallistuvana ihmisenä yhdessä asiakkaiden kanssa. Se tekisi koko yhteisölle hyvää syvällä tasolla.

Usein henkilökunta kuitenkin kokee teatterin ja muut soveltavat taiteet huonoksi asiaksi, arkea ja kaikkea tärkeämpää häiritseväksi turhuudeksi tai vain vähäpätöiseksi harrasteluksi. Vähäisten resurssien aiheuttama kiire ja työpaineet hoito- ja kasvatusalalla vaikeuttavat ja hidastavat uusiin työmenetelmiin perehtymistä ja niiden käyttöön ottoa. Lisäksi arjen rutiinien rikkomiseen liittyy aina jonkinlainen riski. Arjen rutiinien rikkominen, aktiivinen arki ja yhteisöllisyys voi tuottaa myös hämmennystä ja muutosvastaisuutta sekä aiheuttaa vastarintaa työntekijöissä. Työntekijät toimivat portinvartijoina estäen tai mahdollistaen taidetoiminnan saapumisen yksikköön (Känkänen 2011, 29) (Heimonen 2013, 104 -105).

Asiakkaiden omaiset usein tuntevat ja tunnustavat, että heidän omaisensa elää rikkaampaa ja mielenkiintoisempaa elämää, kun heidän omaisensa sai harrastaa taiteita. Yleensä henkilökuntakin suhtautuu myönteisesti. Usein on kuitenkin koettu, että taidetoiminta sotkee henkilökunnan arkea, erilaisten vierailevien ”taiteilijoiden” pajat tai kerhot koetaan uhkaksi arkirutiineille. Rutiinit tuovat turvallisuutta henkilökunnan arkeen. (Liikanen 2003, 38) (Liite 1, kysymykset 59 - 63)

Henkilökunnan osallistuminen, ei pelkästään avustajana vaan tasavertaisena osallistujana itse teatteriprosessissa, olisi kuitenkin hyvä asia.

Kirsi Heimosen mukaan, kun työntekijät yhdessä suuntautuvat silloin tällöin ”toisin tekemiseen” arjessa, niin toiminta syntyy tärkeäksi ja merkitykselliseksi sekä yksittäiselle työntekijälle, työryhmälle että asukkaille, koko yhteisölle.

Taiteenkaltaisuus hengittää arjessa, kun työntekijät elävät kussakin hetkessä valmiina kohtaamaan ihmisen luopumatta ammatillisesta taidostaan. Asioita on alkanut tapahtua yksiköissä taiteen myötä. Vaikka arjen tosiasiat, kiire ja huonokuntoiset asukkaat tunnistetaan, joustoakin on löytynyt. Yleistäminen on mahdotonta. Toisessa paikassa todetaan, että olisi ihanteellista, jos olisi ammattikunta, joka toteuttaisi taidetta, toisessa taas todetaan, että on paljon muutakin ja kilpailevia aiheita ja kolmannessa surraan, miten arki keikahtaa kun hanke päättyy? (Heimonen 2013, 108 - 111)

Niissä työpaikoissa, joissa työntekijät ovat olleet mukana teatteripajoissa

osallistujina, toivotaankin jatkuvuutta. Yhdessä toimiminen on tunnustettu yhdeksi tärkeäksi piirteeksi taidetoiminnassa, yhteisyyttä kaivataan. He, jotka ovat saaneet sysäyksen taideperustaisiin menetelmiin, eivät niitä hylkää. Heimonen kirjoittaa, että yhteisöissä on nähty taiteellinen toiminta ennen helposti vain virikeohjaajan työksi, joka on koettu ”meidän taiteilijaksi”, mutta kokeiltuaan itse työntekijät pitävät taideperusteisia menetelmiä merkittävänä työkaluina, joita on kaikkien oikeus käyttää ja joiden vaikutus kuuluu kaikille. (Heimonen 2013, 108 - 111) Kulttuuritoiminta on koettu yhteisön vahvistajana (Liikanen 2003, 55-59).

Heimosen mukaan uuden toimintatavan sisäistäminen vaatii aikaa ja monivuotinen työ vaatii erilaista suhdetta koko organisaatioon. Taiteen tapahtuminen vaatii ympärilleen tilan, jossa ennakoimattomuus, epäröinti ja epätietoisuus on sallittu. (Heimonen 2013, 108 - 111)

Mielestäni soveltavan taiteen sisäistämien vaatii sen, että työntekijä on saanut olla yhdenvertaisena ja osallisena taideprojektissa, esimerkiksi teatteriprojektissa. Taiteen juurruttaminen taas työyhteisön arkeen vaatii mielestäni sitä, että useat työntekijät ovat olleet mukana projekteissa ja sitä että yhteisön johto haluaa ohjata työntekijöitä osallistumaan projekteihin. En oikein usko, että työntekijöiden mukana oleminen olisi valtavan kallista, se vaatisi vain erilaista suhtautumista ja organisointia. (Liite 1, kysymykset 64 - 68)

Yhteisölliset kokemukset ovat puolestaan omiaan vahvistamaan osallisuutta, dialogisuutta ja uudistamaan sosiaalisia suhteita. Parhaimmillaan taiteella elävöitetty yhteisöllinen toiminta voi taittaa yksinäisyyden kumppanuudeksi ja saattaa toisistaan tietämättömät tahot yhteen yhteisen tekemisen myötä. Yhteisölliset taideprojektit yhdistävät myös eri-ikäisiä ihmisiä yhteen ja alustavat esiin toistensa kohtaamiseen kutsuvaa sosiaalista tilaa. Yhteisestä tekemisestä syntyy ”meidän juttu”, yksilöllisistä ja jaetuista tarinoista tarjoutuu kollektiivinen muisti, jaettujen kokemusten tila. (Känkänen 2013, 78) (Liite 1, kysymykset 69 - 70)

3.6 Vasara – teatteri muokkaa maailmaa

”Taide ei ole peili, joka kuvastaa maailmaa, vaan vasara, jolla sitä muokataan.”

Vladimir Majakovsk

Vehkalahti muistuttaa, että teatteri-ilmaisunohjaajan ammatti on aivan eri kuin teatteriohjaajan ammatti. (Vehkalahti 2006, 30) Saman asian voin sanoa myös sosionomin, toimintaterapeutin, hoitajan tai peruskoulun tai kansalaisopiston opettajan tai erityisopettajan ammasteista. Ammattiteatterin tekemisen tavoitteena on taiteellisesti korkeatasoinen esitys, joka saa katsojassa aikaan kokemuksen. Teatteri-ilmaisussa ja teatterin harrastamisessa on kysymys kokemuksen tuomisesta ensin ja ensisijaisesti tekijän itsensä ulottuville. Teatteri antaa harrastajalle mahdollisuuden tutkia ja rakentaa itseään. Tämän rakennusprosessin aikana kokija on avoin ja herkkä. Hän saattaa kokea huikeita onnistumisen elämyksiä, oppia riemastuttavia uusia puolia itsestään ja oppia ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja toisia ihmisiä. On kuitenkin aina mahdollista, että kokija haavoittuu, ahdistuu ja särkyvät sisästä. (Vehkalahti 2006, 30-31). Harrastajien kanssa ja varsinkin erityisryhmien kanssa toimiessa tämä on otettava vakavasti huomioon. Tavoitteet toiminnalle ovat pitkälti erit kuin ammattiteatterissa. Ohjaajan on syytä olla herkkä ihmiselle, ymmärtää ryhmän lainalaisuuksia. Se että ohjaaja on sosiaali- ja terveysalan ammattilainen, on hyvä lähtökohta.

Silti muistutan, että yleisölle esitettävä esitys on useimmiten ryhmän lähtökohta ja kannustin. Vielä lisäksi onnistuessaan oikeasti ihastuttamaan, kuohuttamaan tai liikuttamaan yleisöä on esitys kaiken kruunaava palkinto, joka erinomaisella tavalla tukee esiintyjän omanarvontuntoa, itsetuntoa muiden joukossa. Ja esitys muokkaa maailmaa.

Henkilökohtaisessa harrastajan elämässä vaikutukset voivat olla mullistavia. Samoin ryhmän ulkopuolisissa yhteyksissä, ”oikeassa maailmassa” taide ja teatteri voivat vaikuttaa monella tasolla: mm tuottaa elämyksiä, muuttaa katsantokantoja, tuoda tietoa, tuoda tiettäväksi eri tilanteissa ja eri ryhmiin kuuluvien olevien henkilöiden ajatuksia ja tunteita.

Jo pelkästään se, että esiintyjänä toimivat eri ihmiset kuin mihin on totuttu, muuttaa maailmaa ja sen käsityksiä, joskus vähä vähältä, joskus räjäyttäen. Teatteri tekee

ihmisen näkyväksi. Kokemastani muistuu mieleen vanhainkodissa asuvien henkilöiden teatteriprosessi, joka kilpistyi esitykseen. Henkilökunta ja omaiset sanoivat ”etteivät olisi millään uskoneet näistä”, Kehitysvammaisten Teatteri Kissimirrin kanssa käytiin Oulussa musiikillisesti korkealaatuisessa tiernapoikakilpailussa. Yleisölle kokemus oli räjäyttävä elämän ilon tuulahdus nipottamisen ja pilkuntarkan tulkinnan yläpuolelta. (Liite 1, kysymykset 71 - 75)

Johdannossa kerroin kuulemani sosionomin kritiikin kehitysvammaisten bändejä kohtaan. Vastaan tähän kuulemaani kritiikkiin lainauksilla: ”Yhteisöllinen ja inklusiivinen vammaiskäsitys korostaa toiseuden tasavertaista kohtaamista. Eettinen yhteisö pitää huolta asioista, jotka se kokee kaikille jäsenilleen arvokkaiksi. Se ei pyri eristämään ja poistamaan toiseutta ja normipoikkeavuutta, vaan vähentämään niiden vaikutuksia vaikuttamalla itseensä, yhteisöön. Kun yhteisö puolustaa toiseutta ja varjelee yksilön oikeutta olla erityinen, se vähentää syrjäytymiseen johtavaa toiseutta. Terapeuttisen ja kuntouttavan huolenpidon paradoksinen tehtävä on puolustaa sitä, josta se pitää huolta, samalla vastustaen ylihuolehtivuutta. Tällaisen huolenpidon toiseudesta katson olevan yhteistä tutkimukseni aloille sekä tieteenä että käytäntönä, vaikka alat käyttävät tehtävistään omien paradigmojensa ja käytänteidensä mukaisia ilmaisuja.” (Pulli 2010, 33)

”Kun henkilö ”astuu areenalle” (joko kirjaimellisesti tai kuvainnollisesti), hänestä tulee kaikkien muiden huomion keskipiste. Hän muuttuu muille näkyväksi persoonaksi. Tämä puolestaan synnyttää muussa ryhmässä ilmaisun ja yhteyden tarvetta. Alkaa prosessi, joka johtaa yhä uusiin kohtaamisiin. Roolit löytyvät ja alkavat kasvaa täyteen mittaansa. Elämää sinänsä voidaan kuvata näyttämöksi. Ihminen on osa maailmankaikkeutta ja omaa ympäristöään. Syntymä on elämän näyttämölle astumista ja kuolema sieltä poistumista. Tietyissä mielessä ihmisen voidaan määritellä ”omana itsenään näkyväksi tulemiseksi”. Tosin hän fyysisenä oliona voi aina olla havaintojen kohde, mutta persoonana näkyväksi tuleminen edellyttää rohkeutta, esiin astumista ja heittäytymistä.” (Lindqvist 1992, 37-38)

Lindqvist kuvaa vielä ilveilijää eli klovnia sirkusareenalla. Katsomossa oleva ihminen sytyttää ja synnyttää ilveilijän. Ilveilijää ei ole olemassa ilman katsojaa, kelle ilveillä. Suhde on vastavuoroinen: myös ilveilijä sytyttää ja synnyttää

katsomossa istuvan lapsen tai sisäisen lapsen. (Lindqvist 1992, 39) Ja juuri näinhän se on.

4 TUTKIMUKSEN SISÄLTÖ

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Opinnäytetyön lähtökohtana oli tehdä kartoitusta ja etsiä uusia näkökulmia kirjallisuudesta, mitä hyötyä ja vaikuttavuutta on soveltavan teatterin ja nukketeatterin ohjaamisesta kehitysvammaisten asiakkaiden elämässä. Varsinainen tutkimuskysymykseni kuuluu: Miten löytämäni vaikuttavuudet ovat toteutuneet ohjaamissani kehitysvammaisten ryhmissä? Viidestä ohjaamastani kehitysvammaisten ryhmästä jäi ilman tarkastelua kaksi jo lakkautunutta ryhmää sekä yksi aktiivisesti toimiva ryhmä, joka harjoittelee teatteria vain kesäisin lyhemmän aikaa. Tutkin vaikutusalueiden toteutumista siis kahdessa ohjaamassani kehitysvammaisten teatteriryhmässä, jotka toimivat muulloin kuin kesäaikana.

4.2 Ryhmistäni

Vuodesta 2008 asti olen ohjannut kahta kehitysvammaisten teatteriryhmää, jotka toimivat edelleen. Toista ryhmää ohjaan satakuntalaisessa kehitysvammaisten asumisyksikössä. Ryhmä on tarkoitettu yksikön omille asukkaille. Toinen ryhmä on Vakka - Suomen Kansalaisopiston kehitysvammaisten teatteriryhmä, Teatteri Kissimirri. Molemmissa ryhmissä olemme tehneet työtä ryhmäkeskeisesti projekti kerrallaan. Kansalaisopisto-opetus kuuluu opetustoimen piiriin ja asuntolapalvelut sosiaalitoimen piiriin. Silti työ, jota olen tehnyt molemmissa organisaatioissa, on samaa, ryhmien välinen eroavaisuus on tavallista ryhmien välisestä vaihtelua.

4.2.1 Satakuntalainen asumisyksikön teatteriryhmä

Asumisyksikön teatteriryhmä kokoontui ensin yhdessä talon olohuoneista. 2010 saimme käyttöömmme päivätoimintaryhmän tilan. Olemme harjoitelleet siellä kerran viikossa iltaisin huoneen ollessa vapaa meille. Tila on ollut melko pieni, mutta rauhallinen.

Ryhmään on kuulunut vuosien varrella kuudesta seitsemään henkilöä. Jäsenten iät ovat olleet kuudestatoista vuodesta kuuteenkymmeneen. Osallistujat ovat vaihdelleet jonkun muuttaessa asuinpaikkaa muualle ja toisen muuttaessa tilalle. Alkuperäisiä ryhmäläisiä on mukana kolme henkilöä. Ryhmän jäsenet ovat olleet lievästi tai keskitasoisesti kehitysvammaisia. Ryhmään on kuulunut myös liikuntaesteisiä henkilöitä ja autismin kirjoon kuuluva henkilö.

Ryhmällä ei ole ollut vakituista avustajaa, harvoin tilapäisiäkään.

Olemme tehneet suurimmaksi osaksi ryhmän omia käsikirjoituksia ja lisäksi tutustuneet Väinö Riikilän, Tove Jansonin, Michael Enden sekä Kalevalan kertomuksiin ja eri runoilijoiden runoihin. Olemme tehneet suurimmaksi osaksi teatteria, jossa ihmiset ovat itse esiintyneet eri rooleissa. Olemme tehneet myös nukketeatteria ryhmän rakentamalla pöytänukeilla sekä naamio- ja varjoteatterin keinoin ja toteuttaneet vuoden kierron mukaisen seinäkalenterihankkeen. Tämä projekti sijoittui teatteri- ja kuvataiteen välimaastoon. Teatteripajoina toteutettuja draamaseikkailuita on ohjattu teatterin ammattilaisten kanssa kolme kertaa. Näillä kerroilla olemme tutustuneet eri maiden kulttuureihin, päivän ajan aina yhden maan kulttuuriin.

4.2.2 Vakka - Suomen Kansalaisopiston kehitysvammaisten Teatteri Kissimirri

Olemme kokoontuneet kerran viikossa päiväaikaan keskimäärin kaksitoista kertaa syksyisin ja saman verran keväisin. Ryhmän kokoontumispaikkana oli alkujaan Laitilan entiseen meijeriin tehty teatteritila samassa pihassa työpalvelun kanssa. Käytännössä liikuntarajoitteisille henkilöille tila monine rappusineen ja hämärine valaistuksineen osoittautui hankalaksi. Saimme vuonna 2010 luvan kokoontua

Työelämän Monipalvelukeskuksessa Palke 7:ssä, koska suurin osa jäsenistä on ollut saman työtoimintapalvelun asiakkaita.

Ryhmään on kuulunut koko ajan 7 -8 lievästi kehitysvammaista henkilöä, koska kansalaisopiston kursseilla on ollut vähimmäisvaatimuksena seitsemän henkilöä siitä huolimatta, että on kyse erityisryhmästä. Iät ovat olleet kahdestakymmenestä seitsemäänkymmeneen. Viime aikoina ryhmässä on ollut myös muutama mielenterveyskuntoutuja. Ryhmäläiset ovat hieman vaihtuneet yhdeksän vuoden aikana johtuen paikkakunnalta muuttamisista ja ikääntymisistä. Yhdeksän vuotta sitten alkaneesta ryhmästä on jäljellä vielä viisi alkuperäistä osallistujaa.

Suurin osa Teatteri Kissimirrin jäsenistä työskentelee Palke 7:n monitoimiosastolla ja osaston ohjaaja on pystynyt avustamaan teatteriryhmän toiminnassa kautta vuosien oman työnsä ohessa. Osaston ohjaaja on myös antanut opiskelijoilleen tehtäväksi osallistua ryhmän avustamiseen.

Kissimirri –ryhmässä olemme tehneet paljon omia näytelmäkäsikirjoituksia. Olemme myös tutustuneet Jukka Itkosen, Reino Helismaan ja muiden runoilijoiden runoihin sekä kansantarinoihin. Vuonna 2012 harjoittelimme Tiernapojat niin, että sen rooleihin mahtui koko kahdeksanhenkinen ryhmä. Loppuvuonna kävimme esityksen kanssa Oulun valtakunnallisissa tiernapokilpailuissa apurahojen turvin. Suurin osa esityksistä on itse näyteltyjä esityksiä eri rooleissa. Lisäksi olemme toteuttaneet myös varjoteatteria, naamioteatteria ja pöytänukketeatteria.

4.3 Kyselylomakkeista ja kyselystä

Kyselylomakkeet on nähtävissä liitteessä. Olen lisännyt lomakkeeseen tulokset eli mm vastausten keskiarvot kunkin kysymyksen kohdalle. Niitä ei luonnollisestikaan ollut lomakkeessa kyselyvaiheessa. (Liite 1)

Tarkoitukseni oli tutkia määrällisellä tutkimuksella löytämiäni vaikutusalueiden toteutumista molempien ohjaamieni kehitysvammaisten teatteriryhmien osalta (Vilkkä 2007, 20). Tein tämän haastattelulla ja strukturoidulla sekä operationalisoidulla kyselylomakkeella. Operationalisointi ja strukturointi tapahtuvat ennen aineiston keräämistä. (Vilkkä 2007, 14) Kyselyn toteutin informoiden (Vilkkä 2007, 27-33).

Operationalisointi tarkoittaa teoreettisten ja käsitteellisten asioiden muuttamista sellaiseen muotoon, että tutkittava ymmärtää asian arkiymmärryksellään (Vilkkä 2007, 14). Tämä tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että kysymykset tulee kysyä selkokielisinä. Pyrin tekemään kysymykset selkokielisiksi jo heti löytäessäni kirjallisuudesta hyvää tekeviä vaikutusalueita. Selkeytin niitä lisää itse lomakkeeseen. Olen mahdollisimman hyvin myös kuvittanut kyselylomakkeet Papunetin (Papunet www-sivut 2017) kuvamateriaalia hyödyntäen.

Strukturointi tarkoittaa sitä, että tutkittava asia ja sen ominaisuudet suunnitellaan ja vakioidaan (Vilkkä 2007, 14). Otan käyttööni peruskoulusta tutun asteikon neljästä kymmeneen (4 -10) niin, että neljä tarkoittaa pienintä määrää ja kymmenen suurinta määrää jokaisessa kysymyksessä. Olen tehnyt kysymyslomakkeisiin määrällisen arviointitaulukon kymmenestä (10 = erittäin paljon) neljään (4 = ei ollenkaan). (Liite 1) Tällöin myönteisten vaikutusten arvioinnissa suuret numerot tarkoittavat vaikutusten toteutumista ja pienet niiden toteutumatta jäämistä. Minulla on mukana muutamia negatiivisten asioiden arviointia, kuten ”Oletko tuntenut ahdistusta?” Tällöin tietenkin suuremmat numerot vastauksessa kertovat epäonnistumisesta ja pienemmät numerot onnistumisesta.

Kehitysvammaisia vastaajiani ajatellen olen laittanut kunkin numeron kohdalle vastaavan ilmeen sekä numeron kymmenen kohdalle ruusun kuvan Papunetin kuvista. (Liite 1) Olen tulostanut numeroita vastaavista kuvista isot kuvat ja laminoinut ne, jotta vastaajan on helpompi hahmottaa vastauksensa sekä koskettaa kädellä sitä kuvaa, joka on hänen arvionsa. (Liite 2)

Informointi on tarpeen kyselylomakkeen kysymysten yhteydessä, koska on kyseessä suurelta osalta kehitysvammaisten henkilöiden haastattelu (Vilkkä 2007, 27-33).

Suuri osa vastaajista on lukutaidottomia, siksi heille tulee lukea kysymykset.

Vaikuttaako tämä objektiivisuuteen?

Objektiivisuus tarkoittaa tutkijan puolueettomuutta. Tutkimustulos on objektiivinen, kun se on tutkijasta riippumaton, toisin sanoen tutkija ei vaikuta tutkimustulokseen. (Vilkkä 2007, 13) Asia on toisaalta sellainen, että en voi helpottaa asiaa pidättäytymällä haastattelusta tai informoinnista, koska kehitysvammaiset tarvitsevat lukijan. Onneksi tässä auttaa se tosiasia, että ryhmäläiseni ovat suoria ja vilpittömiä

ja heidän ohjaajansa, hoitohenkilökuntansa sekä vanhempansa taas ovat kriittisiä vastaajia.

4.4 Kyselyn toteuttamisesta ja sen sujumisesta

Koska asumispalvelun ryhmääni kuuluu tällä hetkellä vain kuusi henkilöä, joista kaksi on ei ole vielä ollut teatteriprojektissa (vain viime kauden kestäneessä taidenäyttelyprojektissa) laajensin kyselyyn vastaavien joukkoa. Otin mukaan vuosia läheltä seuranneilla henkilöitä, kaksi vanhempaa, kaksi hoitajaa sekä eläkkeelle vuosi sitten jääneen johtajan. Näin saimme vastaajajoukoksi yhdeksän henkilöä.

Samoin koska Teatteri Kissimirriin kuuluu vain kahdeksan henkilöä, laajensin vastaajajoukkoa vuosia läheltä seuranneella ohjaajalla sekä yhdellä vanhemmalla. Yksi ryhmäläisistä oli kuitenkin estynyt vastaamasta, joten lopullinen vastaajien joukko tämänkin ryhmän osalta oli yhdeksän henkilöä.

Saatuani kirjallisuuden perusteella kysymykset koottua, olin ihmeissäni ja epäröivä kyselyn suhteen: Jaksavatko kehitysvammaiset asiakkaani todella vastata näin moneen kysymykseen? Kun Monipalelukeskuksen ohjaajat todella epäröivät samaa, nousi sisu. Olen toteuttanut teatteriryhmieni jos jonkinlaista pitkän linjan prosessia ja ohjannut haastavia asioita. Miksi he eivät selviäisi kanssani tunnin haastattelusta? Se on vain tunti heidän elämästään!

Helpotin kysymyksiin vastaamisen urakkaa. Kun oli vastannut kysymysten kuuden osa-alueen kahteen ensimmäiseen osioon sai ksylitolipurukumia, seuraavasta kahdesta sai lakritsipatukan ja jos vastasi koko kyselyyn sai palkinnoksi osallistua kauniin peltisen teerAsian arvontaan. Nämä palkinnon eivät vaikuttaneet vastausten laatuun, mutta ne auttoivat vastausurakan jaksamisessa. Silti yllätyin: Haastattelut sujuivat todella hyvin! Ryhmäläiseni olivat iloisia, että saivat osallistua kyselyyn ja ylpeitä, että heidän apuaan tarvittiin. Kaiken kukkuraksi he pohtivat kysymyksiä, jokaista kerrallaan ja vastasivat ponnekkaasti ja rehellisesti. Tässä kohtaa opinnäytetyötäni tunsin suurta iloa ja ylpeyttäkin. Minä onnistuin!

Kyselyn vieminen läpi informoiden ja kirjatien vei keskimäärin tunnin ajan haastateltavaa kohden.

5 TULOKSET

Olen laskenut vastausten keskiarvot kaikista kysymyksistä sekä molemmille ryhmille erikseen että koko otannalle eli molempien ryhmien vastausten keskiarvot yhteensä. Olen laskenut vastauksista myös joka kysymykselle molempien ryhmien tyyppi-arvot, samoin koko otannan tyyppi-arvot. Minulle on arvokasta tietää tulokset myös ryhmäkohtaisesti. Ryhmien mahdollisesti suuri eroavaisuus vastauksissa antaa tietoa ja pohjaa oman työni ja vaikutusten syiden arvioinnille. Kaikki tulokset vaikutusalueittain eli jokaisen kysymyksen keskiarvot ja tyyppiluvut sekä ryhmäkohtaisesti että koko kyselyn osalta on nähtävissä muistiinpanoissani ja tiedostossani, joista niitä voi halutessaan kysellä.

Olen lisännyt kyselykaavakkeeseen (Liite 1) kunkin vastauksen keskiarvot molempien ryhmien ja koko otannan osalta.

Tässä sanallisessa tulosten tarkastelussa nostan esille pääsääntöisesti kaikkien vastausten eli koko otannan keskiarvoja 18 vastaajan osalta.

Erittelen sekä arvioin tuloksia vaikutusalueittain: Peili, Kynä ja sivellin, Tivoli, Ikkuna, Talkoot ja Vasara. Se on mielestäni mielekästä asian hahmottamisen kannalta. Näin pääsen paremmin miettimään eri alueiden vaikutusten toteutumista. Kirjoitan kunkin alueen perään arviointia sen alueen tuloksista. Arvioiden hahmottaminen tapahtuu selkeämmin, kun alueen tulokset ja arviointi ovat perättäin. En siis kerää pelkkiä arvioita omaksi kappaleekseen kaikkien tulosten perään. Haluan käytännölläni välttää myös asioiden turhaa toistelua.

Jos vastauksista tulee keskiarvoksi kahdeksan (8) tai sen yli, ajattelen, että asiassa on onnistuttu hyvin. Jos vastauksista tulee keskiarvoksi yhdeksän (9) tai sen yli, on asiassa onnistuttu aivan erinomaisen hyvin, loistavasti. Vastaavat keskiarvojen arvot negatiivisia asioita arvioidessa ovat: hyvin onnistuttu alle kuusi (6) ja erinomaisesti onnistuttu alle viisi (5).

5.1 Peili -alueen tulokset

Molemmat ryhmät ovat teatterin avulla tutustuneet itseensä hyvin (ka 8,67), löytäneet uusia puolia itsestään ja huomanneet osaavansa asioita, joita eivät aikaisemmin tienneet (ka 8,5). Molemmissa ryhmissä jäsenet ovat hyvin (ka 8,72) saaneet toteuttaa itseään päättämällä asioita esityksen kulussa. He ovat myös päässeet kokeilemaan asioita ja tekemään ratkaisuita, jotka eivät oikeassa elämässä olisi olleet mahdollisia. Tämä on tuntunut heistä hyvältä (ka 8,44). He eivät koe niin hyvänä luvattoman ja kielletyn näyttelemistä (ka 7,4). Kissimirriläiset eivät koe kokeilleensa luvattonta ja kiellettyä (Kissimirri ka 6,11 ja SKVAP 8,11)

Molemmissa ryhmissä on tunteiden osalta onnistuttu loistavasti (ka 9,11) eli on koettu ja tunnistettu tunteita. Eniten on koettu myötätuntoa ja riemua. Muitakin tunteita on koettu: rakkautta, pelkoa, vihaa, surua, raivoa, epäoikeudenmukaisia ajatuksia, ennakkoluuloja ja ”*iloa, kateutta sekä yhteishenkeä*”. On koettu hyvänä (ka 8,56), että esille saa nousta ja nousee tunteita.

Molemmissa ryhmissä asiakkaat ovat saaneet kokeilla erittäin paljon erilaisia rooleja (ka 9,44).

Kaikki ovat saaneet olla yleisön edessä. Tässä tilanteessa olemista on tunnusteltu ja se on koettu ryhmissä erittäin hyvänä (ka 9,28). Yleisö on antanut ryhmille paljon hyvää palautetta, mm: ”*Olet hyvä!*”, ”*Me tykätään esityksestä!*”, ”*Filmillä oli oman pojan ääni ja oman pojan ääni oli äänitallenteella!*”, ”*Omaisat ovat kokeneet hyvän olon tunnetta osallistumismahdollisuudesta ja ovat olleet innoissaan osallistujien puolesta.*”

Yleisön positiivinen palaute on tuntunut molemmissa ryhmissä erinomaiselta (ka 9,67).

5.1.1 Peili – alueen tulosten arviointia

Juuri teatterissa olisi mahdollisuus kokeilla jotain luvattonta tai kiellettyä, joka ei tavallisessa elämässä ole mahdollista. Kehitysvammaisten asuntolan teatteriryhmä kokee näin tehneensä. Teatteri Kissimirrin jäsenet eivät juuri koe kokeilleensa mitään luvattonta. Kummastakaan ryhmästä asia ei ole tuntunut erityisen hyvältä.

Mistäköhän se johtuu? Eikö Kissimirriläisillä ole ollut uskallusta luvattomien

asioiden kokeiluun vai olenko kannustanut siihen liian vähän? Kehitysvammaiset elävät täysillä hetkessä, tässä ja nyt. Heillä on myös korkea moraalit, ehkä osin suuren tapakoulutuksen ja ohjauksen vuoksi. Onko tässä syyt, joiden vuoksi he eivät koe niin hyvänä luvattoman ja kielletyn näyttölemistä. Toisaalta jos se on ahdistavaa, miksi sitä pitäisi väkisin yrittää?

Molemmissa ryhmissä kaikki ovat saaneet olla yleisön edessä tavallaan paljastettuna, yksin omana itsenään samalla yhdessä ryhmän kanssa, antamassa esityksen yleisön koettavaksi. Tässä tilanteessa olemista on tunnusteltu ja se on koettu molemmissa ryhmissä erittäin hyvänä. He eivät ole tässä kohtaa pelkästään saamapuolella vaan myös antamassa yleisölle lahjan. Kiitokseksi yleisö on antanut ryhmille paljon hyvää palautetta ja tämä palaute on tuntunut molemmissa ryhmissä erityisen hyvältä. Näin uskonkin yleisön positiivisilla palautteilla olleen juuri merkitystä myönteisen itsetunnon rakentajana harrastajissa.

5.2 Kynä ja sivellin –alueen tulokset

Molemmat ryhmät ovat kiitettävästi saaneet teatteriharrastuksessa ilmaista ja esittää oikeita ajatuksiaan ja tunteitaan (ka 9,11), tehdä juuri itsestä oikeanlaista taidetta (ka 9,61), teatteri on ollut taidetta, jota ryhmät ovat halunneet tehdä (ka 9,56), se on arvokasta (9,33), nautittavaa (ka 9,39), mielekästä (ka 9,44) ja vienyttä mennessään (ka 9,38).

Teatteriharrastuksessa on saanut ilmaista itseään tietenkin puheella, myös laulaen (15/18 vastaajaa) ja eleillä (16/18 vastaajaa). Asumispalvelun ryhmä on kokenut ilmaiseensa itseään hyvin myös liikkeellä ja liikkuen (9/9), tanssien (8/9), ilmeillä (6/9), eri äänillä ilman puhetta (6/9) ja koskettaen muita (6/9), Kissimirrissä näitä ilmaisutapoja on koettu tehtävän paljon vähemmän (3-5/9).

Sen sijaan Kissimirriläiset ovat musisoineet (9/9), asuntopalvelun ryhmä ei (0/9).

Miten muuten on ilmaistu? ”Nukketeatterissa nukun liikkeiden avulla.”

Molempien ryhmien lähes kaikki asiakkaat ovat saaneet osallistua käsikirjoituksen tekemiseen ehdottamalla asioita ja äänestämällä niistä.

Asumispalvelun ryhmässä kaikki sanoivat ehdottaneensa asioita käsikirjoituksiin ja Kissimirrissä 7/9.

Kommentteja: ”*Todennäköisesti olen ehdottanut asioita, en muista kaikkia kohtia.*”

”*Käsikirjoitusehdotukseksi kelpasi mikä vain sanoin, sitten äänestettiin.*”

”*Mulle ei ollu merkitystä mitä muut ehdottivat, kunhan oli hyvä ehdotus.*”

5.2.1 Kynä ja sivellin – alueen tulosten arviointia

Soveltava teatteri ei ole vain mukavaa ajanvietettä, pelkästään hauska harrastus tai terapeuttista tekemistä. Se on myös varsinaista taidetta, oikeaa teatteria, taiteilijan itseilmaisua. Tämä taiteen tekeminen on tulosten perusteella onnistunut molemmilta ryhmiltä loistavasti! He ovat saaneet esittää myös oikeita tunteitaan ja yleisö on ymmärtänyt heidän tunneilmaisunsa. Teatteriesitykset olleet juuri sitä taidetta, mitä asiakkaat ryhmissä ovat halunneet tehdä. Myös käden taitojen toteuttamiseen oltiin tyytyväisiä. Teatterin tekeminen on innostanut pitkällä tähtäimellä.

Asumispalvelun ryhmä on kokenut ilmaiseensa itseään hyvin myös liikkeellä ja liikkuen, tanssien, ilmeillä ja eri äänillä ilman puhetta sekä koskettaen muita.

Kissimirrissä näitä ilmaisutapoja on koettu tehtävän paljon vähemmän. Tähän minun täytyy kiinnittää jatkossa huomiota. Itseään on syytä saada ilmaista monipuolisesti. Sen sijaan Kissimirriläiset ovat musisoineet, asuntopalvelun ryhmä ei. Tämä johtuu siitä, että musisoiminen on kokonaan jätetty asuntopalveluryhmän kohdalla kehitysvammaisten bändille, jonka kanssa tehdään yhteistyötä. Tähänkin on syytä tulla korjaus. Kyllä teatteri-ilmaisuun kuuluu myös musiikki, eikä sitä ole koskaan liikaa.

Asumispalvelun ryhmässä kaikki sanoivat ehdottaneensa asioita käsikirjoituksiin ja Kissimirrissä 7/9. Samoin asumispalvelun ryhmäläiset ovat mielestään saaneet ehdottaa asioita riittävästi, kaikki Kissimirri-ryhmäläiset taas eivät. Tähän tulee kiinnittää huomiota ja yrittää entistä paremmin antaa tilaa ja vuoroja myös ujoimmille ja hiljaisemmille henkilöille kirjoitusvaiheessa. Ehkä pitäisi ottaa myös uusia keinoja käsikirjoituksen tekemiseen, kuten kuvien käyttö tai kuvien piirtäminen. Silloin olisi myös hiljaisemmilla ihmisillä yhtäläinen mahdollisuus osallistua.

5.3 Tivoli -alueen tulokset

Molemmat ryhmät ovat saaneet kiitettävän paljon teatteriryhmässä irrotella tai hassutella (ka 9,33). He ovat tunteneet itsensä vapaaksi ja vapautuneeksi (ka 9), heillä on ollut hauskaa (ka 9,83) ja he ovat saaneet nauraa (9,56). Ryhmissä ollut turvallista nauraa ja irrotella (ka 9,72).

Kiitettävän vähän, ei juuri ollenkaan, ryhmissä on tunnettu ahdistusta (ka 4,94) tai oloa pakotetuksi (ka 4,5). Ei ole juuri pelottanutkaan (ka 4,5). Jos on pelottanut, se on tapahtunut joillakin ensimmäisessä esityksessä yleisön edessä. Tästä kommentteja:

”Esiintyminen alussa pelotti. Mut huomaa, kun toisetkin uskaltaa, niin huomaa, että tässä ei ole mittää.”

”Kun on enemmän ihmisiä yleisössä, silloin on tosi paljon jännittänyt. Olen ollut koulussa tosi arka, tämä on tosi paljon vapauttanut.”

Teatteriryhmä on tuonut vaihtelua elämään ja arjen rutiini on rikkoutunut, jopa kiitettävästi asumispalveluryhmän kohdalla (ka 9,44). Teatteri Kissimirrin kohdalla tämä ei ole niin selkeästi toteutunut, mielipiteet hajoavat (ka 7,37).

5.3.1 Tivoli - alueen tulosten arviointia

Teatteriryhmä jos mikä on myös paikka, jossa saa olla vapaa arjen rutiineista ja kahleista. Ilossa, riemussa ja hauskan pitämisessä ryhmät ovat onnistuneet erinomaisesti, kuten edellä näimme! Erinomainen asia on, että ryhmissä ollut turvallista nauraa ja irrotella. Nämä kaikki asiat ovat todennäköisesti tehneet tosi hyvää niin kuin teoriassa käsittelimme.

Kiitettävän vähän, ei juuri ollenkaan, ryhmissä ole tunnettu ahdistusta tai oloa pakotetuksi. Ei ole juuri pelottanutkaan. Kaikki tämä kertoo mielestäni ryhmien onnistumisesta ja teatteriharrastuksen myönteisestä vaikuttavuudesta

Teatteriryhmä on tuonut vaihtelua elämään ja arjen rutiini on rikkoutunut, jopa kiitettävästi asumispalveluryhmän kohdalla. Teatteri Kissimirrin kohdalla tämä ei ole

niin selkeästi toteutunut, mielipiteet hajoavat. Mistäköhän tämä johtuu? Siitäkö, että teatteriryhmä toimii fyysisesti samassa työelämän palvelukeskuksessa, jossa tapahtuu muukin päivittäinen työtoiminta? Mielestäni tämä asia ei kuitenkaan ole niin vakava, koska muita teatterin hyvää tekeviä vaikutuksia toteutuu. Teatteriryhmä ei ole pelkkä asia, joka rikkoo rutiinia työelämän palvelukeskuksessa. Keskus järjestää retkiä, tapahtumia, osallistumisia. Ja tähän on pelkästään hyvä asia. Asumispalvelussa retket ja tapahtumat taas eivät ole niin usein toistuvia, varsinkaan henkilöille, joilla on liikuntarajoitteita. Ehkä siksi teatteriryhmä arjen vaihteluna voi saada isomman merkityksen.

5.4 Ikkuna –alueen tulokset

Molemmissa ryhmissä on koettu, että uusia asioita on opittu erittäin paljon (ka 9,05). Asumispalvelun ryhmässä monet sanoivat, että ”*Silloin, kun mentiin eri maihin, oppi niistä maista paljon.*” Ryhmissä on myös saatu hyvin kokemuksia toisen ihmisen silmin katsomisesta ja toisen elämästä (ka 8,83) sekä on saanut miettiä ihmisenä olemista esitysten ja roolien kautta (ka 8,33).

Molemmat ryhmät ovat saaneet myös hyvin keksiä uusia asioita teatteria tehdessä (ka 8,61).

Seuraavassa esimerkkejä siitä minkälaisia ne ovat olleet:

”Paljon kaikenlaista, nimiä, puhetta, sanoja, roolivaatteita.”

”Uudenlaisia juonenkäänteitä, uudenlaisia esineitä, kalenterin kansikuvia, ynnä muuta.”

”Rooleja eri ihmisille”

”Juonenkäänteitä, esittäessä improvisointia, harjoituksissa uskaltaa hullutella ja keksiä hassuja asioita. Uusia apuvälineitä on keksitty esitettäessä, että miten tämän saa tapahtumaan. Ja mikä kuvastaa mitäkin rekvisiitassa.”

”Olen tanssinut. Olen ollut jättiläinen!”

”Nuken keksein ja kehittelin aivan itse. Samoin nuken liikkeit.”

Asumispalvelujen ryhmässä on saatu kiitettävästi tutustua kulttuuriperintöön ja kirjallisuuteen (ka 9,44). Kissimiriryhmän mielestä on hyvin tutustuttu kulttuuriperintöön, silti selkeästi toisen ryhmän tuumauksia vähemmän (ka 8,67).

Kysymys, onko teatteriharrastus saanut sinut ajattelemaan jostain asiasta eri tavalla kuin ennen, sai molempien ryhmien vastauksissa aikaan hajontaa eli ilmeisen yksiselitteisesti asioihin ei uutta suhtautumista ole tullut. Keskiarvot olivat 7,67 ja 7,44, kaikkien vastanneiden keskiarvo oli 7,56 eli ei kuitenkaan valtavan huono.

5.4.1 Ikkuna -alueen tulosten arviointia

Kuten edellä olevista tuloksista näkee, uusien ja erilaisten asioiden oppimista ja oudon kohtaamista turvallisesti on kiitettävästi tapahtunut molemmissa ryhmissä, samoin toisten ihmisen osasta on opittu melko hyvin. Näihin asioihin teatterilla on merkitystä.

Ryhmät kokevat tutustuneensa eri lailla kulttuuriperintöön ja kirjallisuuteen. Kissimiriryhmän mielestä selkeästi toisen ryhmän tuumauksia vähemmän. Tämä saattaa olla ”fiilis-kysymys”, koska molemmissa ryhmissä on tehty omia käsikirjoituksia yhtä lailla kuin omia uusia dramatisointeja kirjallisuudesta ja kulttuuriperinnöstä.

5.5 Talkoo –alueen tulokset

Molemmissa Molemmat ryhmät ovat kiitettävän hyvin tunteneet ryhmänsä turvalliseksi (ka 9,61), kannustavaksi (ka 9,56) ja positiiviseksi (ka 9,5). Ryhmissä on ollut erittäin hyvä olla (ka 9,56) ja niissä on koettu yhteistä iloa (ka 9,44). Toiset ihmiset tulleet tutummiksi teatteriryhmissä (ka 8,05). Kommentti: *”Olen päässyt paremmin porukoihin ja muinakin aikoina on vitsailtu ja naurettu enemmän yhdessä.”* Yksittäisen henkilön kanssa ystävyuden syventyminen on ollut vähäisempää (ka 7,56)

Molemmissa ryhmissä on kiitettävästi tehty yhdessä esityksen käsikirjoitusta (17/18), käsitöitä lähinnä rekvisiittaan ja lavasteisiin (18/18) sekä kokeiltu ja suunniteltu roolivaatteita (17/18). Myös näytelmään tarvittavia tavaroita on saanut laittaa paikalleen ja siivota jälkiä jopa kiitettävästi asuntopalvelun ryhmässä (9/9), jotkut

heikommin Teatteri Kissimirrissä (7/9). Sen sijaan molemmissa ryhmissä on laulettu vähemmän yhdessä (13/18) ja myös musiikin kuuntelu on jäänyt vähälle (7/18).

Siitä, että teatteriryhmä on kestänyt vuosia, on koettu molemmissa ryhmissä olevan erittäin paljon hyötyä (ka 9,44) eikä ollenkaan haittaa (ka 4).

Mitä hyötyä?: *”Se ottaa aikansa, ennen kuin voi sisäistää teatterin tekemisen.”*

”Kehittää, jatkuvuus, tulee tutuksi teatteri ja sen asiat ja siihen päälle tulee uutta, kun perusasiat jo opitaan.”

”Yhteisöllisyys ja samaan ryhmään kuuluminen on kasvanut. Positiiviset asiat tulevat tämän kautta.”

”Tuttua ja turvallista, jatkuvaa kivaa tekemistä. Viikon kohokohta.”

”Poikani on tullut iloisemmaksi ja ulospäin suuntautuneemmaksi.”

Vastauksissa kysymykseen, onko henkilökunta ollut mukana auttamassa, onko henkilökunnan mukana olossa ollut jatkuvuutta tai onko yhteinen teatterin tekeminen tehnyt suhteellesi henkilökuntaan hyvää, oli erittäin suuria eroja ryhmien välillä.

Näistä asioista on tullut hyvät arvioinnit Teatteri Kissimirriltä (keskiarvot 8,44 ja 8,89 ja 8,89) heikommat asuntopalvelun ryhmältä (keskiarvot 6,44 ja 5,63 ja 5,86).

Tästä esimerkkinä Kissimirriryhmän kommentti, mitä teatteriryhmä on tehnyt suhteelle henkilökuntaan (lupa kommentin kirjoittamiseen on kysytty): *”On tehnyt erittäin hyvää. Ohjaaja on töissä paljon totisempi ja tiukempi ja täällä puolella teatteriryhmässä hän on nauravaisempi ja rennompi.”*

Kysymyksessä ”Mitä luulet, voisiko henkilökunnan kanssa yhdessä tekeminen ja kokeminen olla mukavaa?” on keskiarvon ero niinkään suuri: Asuntopalvelun ryhmällä 7,67 ja Kissimirrillä 9,22.

Kummankaan ryhmän henkilökunta ei vastusta teatteriryhmää juuri ollenkaan (ka 4,56) eikä teatteriryhmät häiritse keskuksen arkea (ka 4,5) Kommentti: *”Ei me olla mitään häiritetty!!! Kyllä hyvin on mennyt!!”*

5.5.1 Talkoo -alueen tulosten arviointia

Ryhmässä on ollut erittäin hyvä olla ja niissä on koettu yhteistä iloa. Toiset ihmiset tulleet jopa tutummiksi teatteriryhmässä, vaikka toimitaan samassa työpalvelussa tai asutaan samassa asumispalvelussa. Tämä viittaa siihen, että teatteria tehdessä ihmisiin tutustuu syvemmin ja siihen, ettei esimerkiksi asuntopalvelussa juuri poistuta omista huoneista vierailemaan muiden huoneissa.

Ryhmän vuorovaikutustaitojen harjaantumisessa, tuttuudessa ja turvallisuudessa auttaa se, että ryhmä voi toimia pitkäaikaisesti. Kyselyideni perusteella mitä useampia vuosia ryhmä on saanut toimia, sen parempi. Siitä, että teatteriryhmä on kestänyt vuosia, on koettu molemmissa ryhmissä olevan erittäin paljon hyötyä eikä ollenkaan haittaa.

Kirjallisuuden perusteella koko yhteisön vuorovaikutukselle ja suhteille tekisi hyvää yhdessä teatterin tekeminen, myös sillä tavalla, että henkilökunta olisi mukana. Ja parhaimmillaan teatterin tekemien saattaa toisiaan syvemmin tuntemattomat tahot yhteen, kuten eri ikäiset ihmiset tai omaiset ja henkilökunnan. Voi syntyä yhteinen kokemus, voi oppia vielä paremmin tietämään miltä toisesta ihmisestä tuntuu. Vastauksissa koskien henkilökunnan mukana oloa on erittäin suuria eroja ryhmien välillä. Teatteri Kissimirriä vuosien auttanut yksi sitoutunut henkilökunnan jäsen, samoin opiskelijat on mahdollisuuksien mukaan sitoutettu avustamaan opiskeluaikanaan. Asuntopalveluiden ryhmässä on henkilökunta ollut mukana harvakseltaan eikä sitoutumiselle ole ollut aikaa eikä resursseja. Esitystilanteissa toki henkilökunta on asuntopalvelussakin auttanut hiukan. Näistä asioista johtunevat hyvät arvioinnit Teatteri Kissimirriltä ja heikommat asuntopalvelun ryhmältä. Totta kai minä olen pitänyt avustamista Teatteri Kissimirrissä kullakin arvoisena ja paljon mahdollistavana asiana. Nyt huomaan, että tämä ei ole jäänyt pelkästään minun ajatukseni.

Olen kuitenkin iloinen siitä, että kummankaan ryhmän henkilökunta ei vastusta teatteriryhmää juuri ollenkaan.

Ehkä juuri siksi, että Kissimirriläiset ovat tehneet henkilökunnan eli työkeskuksen ohjaajan kanssa yhteistyötä, kokevat ryhmäläiset yhteistyön mukavana ja toivovat

sitä laajemminkin. Asumispalvelujen ryhmä antaa asiasta varovaisempia arvioita, kenties juuri siksi, että asiaa ei ole koettu.

Omaisten mukaan tulemiseen ei kummassakaan ryhmässä suhtauduta varauksetta, Kissimirrissä toki paremmin. Teatteri Kissimirrin väki sen sijaan suhtautuu myönteisemmin myös omaisten mukana oloon, mikäli henkilökunta osallistuisi ryhmään myös. Asuntopalveluiden ryhmä on varautuneempi tähänkin asiaan, samoin kuin lasten tai eläkeläisten vierailijoiden mukaan tuloon, johon Kissimirrin ryhmä suhtautuu jo ihan hyvin. Paitsi että Kissimirrissä on ollut avustajina ja osallisena henkilökunnan edustaja ja eri opiskelijoita, he ovat myös vierailleet laajemmin esiintyen eri ikäisille ja olleet yhteistyössä jonkin verran lasten koulujen kanssa. Nämä asiat varmasti vaikuttavat ryhmän suhtautumiseen. Yhteistyötä eri ihmisten kanssa olisi varmasti rikastuttavaa kokeilla myös asuntopalvelun ryhmän kanssa. Ryhmän on vaikea liikkua muualle tai se on haasteellista liikkumisrajoitusten ja taksipalveluiden kirjavuuden vuoksi - henkilöt ovat kirjoilla eri kunnissa ja taksien yhteistyötä tästä syystä on haasteellista toteuttaa, vaikka henkilöt asuvat samassa kiinteistössä. Silti: terveiden lasten, nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden on helpompaa tulla katsomaan esityksiä tai harjoituksia. Jonkin ihmisen tulemista vierailijaksi aina yhden projektin ajaksi olisi mielestäni mielekäästä kokeilla. Samoin erilaisten ryhmien vierailut esityksissä olisi kokeilemisen arvoinen asia. Tunnen voimattomuutta ja huonoutta sen asian suhteen, että minulla ei ole ollut avustajaa asuntopalvelun ryhmässä. En ole tarpeeksi jaksanut harkita ja ajaa tätä asiaa. Kenties asia voisi olla toisinkin.

5.6 Vasara –alueen tulokset

Molempien ryhmien kaikki jäsenet ovat saaneet esiintyä yleisön edessä ja molempien ryhmien vastaustulokset olivat samansuuntaiset. Yleisö on kiitettävästi reagoinut esityksiin (ka 9.44). Eli yleisö on ollut ihastunut, iloissaan, liikuttunut tai vaikuttunut lähes poikkeuksetta. Molemmat ryhmät kokevat kiitettävästi saaneensa vaikuttaa maailmaan (ka 9,17).

Molempien ryhmien jäsenet kokevat, että heidän teatterinsa on hyvin muuttanut maailmaa, entisiä asioita tai ihmisten ajatuksia yleisössä (ka 8,39). Maailmaan on tullut uutta esitysten myötä, monet mainitsivat ”esitys on tuonut iloa!”.

Molemmat ryhmät ovat esiintyneet sellaisissa paikoissa, joissa kehitysvammaiset eivät ole ennen esiintyneet.

Siihen, onko teatteriesitykset innostaneet muita teatterin tai muun taiteen tekemiseen, ryhmät eivät osaa vastata suurella varmuudella. Ryhmät arvioivat innostamisen kuitenkin melko hyväksi (ka 8,06).

5.6.1 Vasara -alueen tulosten arviointia

Molempien ryhmien kaikki jäsenet ovat saaneet esiintyä yleisön edessä eli maailma on sillä tavalla tavoitettu ja yleisö on kiitettävästi reagoinut esityksiin.

Molemmat ryhmät ovat esiintyneet sellaisissa paikoissa, joissa kehitysvammaiset eivät ole ennen esiintyneet. Tämä jos mikä on omiaan laajentamaan yleisön kuvaa kehitysvammaisista, antamaan uutta tietoa, kohtaamisia ja kokemuksia.

Teatteri Kissimirri on liikkunut enemmän. Tämä johtuu tietenkin siitä, että Kissimirrin ryhmällä on vähemmän liikkumisesteitä kuin asumispalvelun ryhmällä, joita ”Vain liikkumiseste rajoittaa”. Totta kai asiaan voi olla vaikuttamassa yhteisön henkilökunnan asenteet liikkumisen vaikeudesta, niiden voittamisen tärkeydestä tai ylipäätään yleisten esiintymisten valloittavuudesta ja tarpeellisuudesta. Joka tapauksessa molemmat ryhmät ovat esiintyneet omassa keskuksessaan ja paikkakuntansa kirjastossa, Kissimirri tämän lisäksi kouluissa, seurakunnassa, vanhainkodissa ja valtakunnallisessa kilpailussa. Tämä asia jos mikä vaikuttaa näkevän yleisön asenteisiin sekä kehitysvammaisten ihmisten ”ulostulona” että itse esitysten sanoman kautta. Ryhmienkin mielestä vaikuttavuus ulospäin on ollut hyvää.

Siihen, ovatko teatteriesitykset innostaneet muita teatterin tai muun taiteen tekemiseen, ryhmät eivät osaa vastata suurella varmuudella, koska tämä asia ei varmuudella näy esitystilanteessa yleisöstä. Kuitenkin: Kissimirrin varjoteatteriesityksen jälkeen koululaiset ovat halunneet tehdä varjoteatteria ja nähtyään Kissimirrin itse käsikirjoittaman esityksen, varhaisnuorten teatteriryhmän

ohjaaja on halunnut, että myös hänen ryhmänsä tekee ensi kaudella käsikirjoituksen itse.

6 LOPUKSI

Tämä opinnäytetyö kannatti tehdä.

Kun vuoden alussa sain tämän työni suunnitelman tehtyä ja lähetettyä sen opettajalle, lähdin oitis kävelyille. Olin helpottunut ja iloinen. Kotikyläni raitilla minua vastaan pyöräili tuttu kehitysvammaisen mies, joka harrastaa pitkiä pyörälenkkejä. Hän pysähtyi, tervehti ja sanoi: ”Koska me näytellään taas?”. Olin aiemmin tiennyt miehen innokkaaksi näyttelijäksi ja koska hän oli näytellyt ohjaamassani kansalaisopiston kehitysvammaisten teatteriryhmässä, olin pyytänyt häntä mukaan ohjaamaani kotiseutumuseon historia-aiheiseen teatteriesitykseen ... vuonna 2011. Ja nyt oli alkuvuosi 2017. ”Koska me näytellään taas?” Valitettavasti minun oli vastattava, etten tiedä milloin näytellään – kotipaikkakunnalla minulla ei ollut olemassa eikä tulemassa avointa teatteriharrastusryhmää.

Tajusin siinä hetkessä, jälleen kerran, että soveltavalla teatterilla on todella merkitystä. Sillä on myönteistä merkitystä ja vaikuttavuutta joka tapauksessa, vaikka en tutkisi aihetta yhtään. Kannattaako sitä edes tutkia? Myöhemmin opinnäytetyön edetessä tutkimisen merkitys kuitenkin selveni ja vahvistui.

Olen tyytyväinen siihen, miten hyvin työ vastasi asettamiini tavoitteisiin ja tutkimuskysymykseeni.

Kirjallisuudesta soveltavan teatterin vaikuttavuusalueita löytyi todella paljon, vahvoja hyvän olon tekijöitä. Tämä kartoitustyö oli itselleni mielenkiintoisinta, ilahduttavinta ja antoisinta koko työssä. Uskon hyötyväni monesti siitä, että olen löytänyt ja päivittänyt soveltavan teatterityön merkityksiä. Olen myös iloinen siitä, että tämän opinnäytetyön tuoman ”pakon” vuoksi vaikutukset on koottu tiiviiseen koosteeseen, johon voin palata aina uudelleen. Toki toivon, että muutkin löytävät näiden vaikutusten äärelle esimerkiksi lukien työtäni. Toivon, että minulle olisi mahdollista päästä opettamaan aiheesta.

Kysymykseeni, miten löytämäni vaikuttavuudet ovat toteutuneet ohjaamissani kehitysvammaisten ryhmissä, sain kyselylomakkeiden perusteella kattavan ja todella positiivisen tuloksen. Tulokset olivat valtavan hyviä, keskiarvot pääsääntöisesti yli kahdeksan ja yli yhdeksän. Kyselyn tuloksia voi pitää tutkittavan asian kannalta merkityksellisen hyvinä ja ne kertovat kolmesta asiasta: Ensinnäkin kirjallisuudesta löytämäni vaikuttavuudet ovat toteutuneet ryhmissäni hyvin elleivät erinomaisesti. Toiseksi juuri siksi voin päätellä ja uskoa soveltavalla teatterilla ja nukketeatterilla olevan valtavasti hyvää tekevää vaikutusta ja ainakin mahdollisuus tämän hyvän toteutumiseen muissakin ryhmissä ja muidenkin asiakas- ja ihmisryhmien kanssa. Ja voin vetää hyvistä tuloksista vielä johtopäätöksiä eteenpäin: Jos kerran minä olen näiden vaikutusten toteutumisessa onnistunut, on myös muilla ohjaajilla mahdollisuus onnistua samojen asioiden kanssa loistavasti.

Toisaalta en ollut myönteisestä tuloksesta yllättynyt ja toisaalta kovasti olin. Tiesin toki havaintojeni perusteella, että teatterin tekeminen tekee hyvää. Vuosia olin saanut seurata ryhmissäni iloisia, osallistuvia ja tyytyväisiä ihmisiä, jotka kerta toisensa jälkeen ylittävät itsensä.

Toisaalta taas en etukäteen oletanut vastauksia niin positiivisiksi ja kiitollisiksi kuin ne sitten kokonaisuudessaan olivat. Vastausten suureen myönteisyyteen saattaa vaikuttaa se, ettei kehitysvammaisille suunnattuja harrastusryhmiä ole ollenkaan liikaa, päinvastoin niistä on pulaa. Silti uskon teatterin tekevän kaikille sitä harrastaville hyvää, ei pelkästään kehitysvammaisille.

Yhden asian haluaisin nostaa vielä esille: Sekä opinnäytetyöni että teatterin ohjaamiskokemukseni perusteella voin sanoa, että henkilökunnan mukana olemisella on suuri merkitys. Ensinnäkin avustaja auttaa minua selviytymään ohjauksesta. Tietenkin tässä ajattelen myös itseäni. Miksi ohittaisin itseni ajattelemisen ryhmänohjaajana, kun kuitenkin on ajateltava koko ryhmää ja jokaista osallistujaa erikseen sekä teatteria tehdessä myös vaativaa esityskokonaisuutta? Ilman muuta jaksaisin ryhmän kanssa paremmin, jos minulla olisi vakituinen avustaja. Avustaja luo edellytyksiä ja mahdollistaa. Kun ohjaaja jaksaa paremmin, mahdollistuu erilaisempien projektien kehittäminen, eri paikkoihin meneminen, eri yleisöjen kutsuminen ja vastaanottaminen, mielikuvituksen laajempi käyttö. Kaksi

työntekijää ajatuksineen ja ratkaisuineen on tietenkin enemmän kuin yksi. Jos tilanteessa on kaksi työntekijää, ei koko aika mene haasteellisten henkilöiden avustamiseen, huomioimiseen tai rajaamiseen. Silloin koko ryhmä, niin haasteellisemmat henkilöt kuin muutkin, saavat enemmän hyötyä ja iloa harrastuksestaan. Esimerkiksi muut eivät jää paitsioon, jos jonkun kanssa pitää mennä vessaan tai selvittää asioita.

Avustajan olisi hyvä olla mukana mieluummin koko kauden eli aina yhden esitysprojektin käsikirjoittamisesta viimeiseen esitykseen asti. Parhaimmissakaan tapauksissa tähän ei tietenkään aina päästä, koska elämä ei kulje vakiona päivästä toiseen. En kuitenkaan pidä ihanteellisena sitä asiaa, että avustajana on usein vaihtuva henkilö, joka pitää opettaa asiaan ja esitykseen. Silloin jatkuvista vierailevista avustajista tulisi vain uusi riippakivi ja avustajan ohjaaminen olisi pois varsinaisilta ryhmäläisiltä. Eli yksi vakituinen avustava henkilö kutakin projektia kohden on ihanne.

Avustavia henkilöitä ajatellen olisi ihanteellista, että avustaja vaihtuisi aina projektin jälkeen. Silloin useampi henkilö saisi kokemusta teatteriryhmässä toimimisesta. Henkilökunnan jäseniä mahtuisi kyllä mukaan enemmänkin. Kirjallisuuden perusteella teatterin tekeminen asiakkaiden kanssa antaisi erilaista kokemusta ja arjessa kantavaa voimaa henkilökunnalle. Teatteria tehdessä kaikki ovat samalla viivalla yhteisessä ”jutussa”. Muun muassa siksi teatteriharrastus tutustuttaisi henkilökuntaa syvemmällä tasolla asiakkaisiin. Näin varmasti on.

Asian onnistumisen edellytyksenä on, että teatteriryhmään osallistuminen ja avustaminen laskettaisiin osaksi avustavan henkilön työtä, merkattaisiin siis työvuorolistoihin ja päivyriin varsinaisena työnä.

Jos soveltava teatteri vaikuttaa paljon hyvää harrastavalle asiakasryhmälle, mitä hyvää se tuottaisikaan työyhteisölle, jossa myös henkilökunta osallistuisi teatteriryhmään tai teatterityöpajoihin? Tämänkaltaisen toiminnan vaikuttavuudet olisi myös mielenkiintoinen jatkotutkinnan aihe.

Kaiken kaikkiaan jään opinnäytetyöstäni myönteiselle tuulelle.

Kiinalainen vanha sananlasku sanoo, että ”Tärkeintä elämässä on puutarhanhoito, eikä sekään ole kovin tärkeitä.”

Opinnäytetyöni on saanut minut vakuuttumaan, että ”Tärkeää elämässä on teatteri ja se vasta tärkeää onkin.”

LÄHTEET

Engström, A. 2013. Hoitotyöntekijöiden näkemyksiä taiteesta ja kulttuurista vanhusten hoitotyössä. Gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto Terveystieteiden laitos. Viitattu 15.1.2017.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40684/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201301141038.pdf?sequence=1>

Heimonen, K. 2013. Askellus joustavuudesta jatkumoon? Keskustelu taidetyöpajojen merkityksestä sosiaali- ja terveystalalla. Teoksessa P. Rantala & S.-M. Jansson (toim.) Taiteesta toiseen, taidelähtöisten menetelmien vaikutuksia. Lapin yliopiston julkaisu, 95 – 122. Viitattu 18.6.2017

http://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/files/2009/02/Taiteesta_toiseen.pdf

Ihanus, J. 2009. Sanat että hoitaisimme –terapeuttinen kirjoittaminen. Helsinki: Duodecim

Korhonen, P. 2014. Soveltavasta teatterista ja teatterilähtöisistä menetelmistä - mitä tänään ajattelen. Teoksessa P. Korhonen & R. Airaksinen (toim.) Hyvä hankaus. 2.0. Helsinki: Draamatyö. 13 - 30.

Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus. Helsingin yliopisto Valtiotieteellinen tiedekunta Sosiaalitieteiden laitos. Viitattu 7.6.2017.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39276/kankanen_vaitoskirja.pdf?sequence=1

Liikanen, H-L. 2003. Taide kohtaa elämän, Arts in hospital –hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisen hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa. Tutkimus. Suomen mielenterveysseura.

Lindqvist, m. 1992. Unelma rohkeasta elämästä. Helsinki: Otava

Papunet www-sivut. 2017. Viitattu 22.6.2017 <http://papunet.net/kuvatyokalu/fi>

Pulli, T. 2010. Totta ja unta - Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. Tutkimus. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 19.6.2017.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23063/9789513938406.pdf?sequence=1>

Saarva, E. 2010. Riekkomäen teatteriryhmästä ja sen tavoitteista. Kirjoitus Riekkomäen palvelu oy:n nettisivuille 2010, kirjoittajan omat muistiinpanot. Lainattu 15.1.2017

Saastamoinen, K. 2017. Kehitysvammalain mukaiset rajoitustoimenpiteet. Luento Rauman kaupungin vammaispalvelujen koulutuksessa, kurssimateriaali 17.4.2017.

Saha, E. 2016. Voimadraamaa, T:mi Raija Airaksinen, Jyväskylä: Gummerus.

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen www-sivut 2017. Viitattu 15.8.2017

<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/perustelut/vaikutukset-ja-vaikuttavuus/vaikutusten-ja-vaikuttavuuden-seuranta>

Vehkalahti, R. 2006. Leikkivä teatteri, opas teatteri-ilmaisun ohjaajalle, Jyväskylä: Gummerus.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi

LIITE 1

Tulosten lyhenteet lopussa

PEILI

Näet itsesi kuvastimessa...

1. Oletko teatterin avulla huomannut tai löytänyt uusia asioita tai puolia itsestäsi?

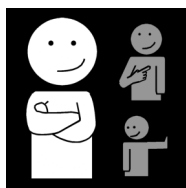
(Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,44

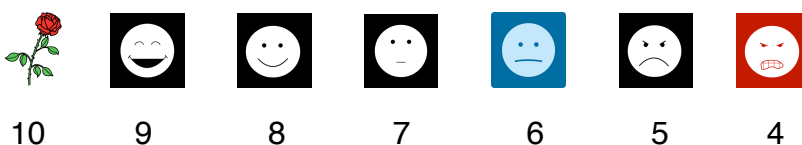
Kissimirrin ka = 8,89

Koko kyselyn ka = 8,67

2. Oletko huomannut että osaat jotain, mitä et ole tiennyt osaavasi? (Erittäin paljon – en

ollenkaan)

SKVAP ka = 8,76

Kissimirrin ka = 8,22

Koko kyselyn ka = 8,5

3. Oletko saanut päättää, mitä teatteriesityksessä jossakin kohtaa tapahtuu? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,78

Kissimirrin ka = 8,67

Koko kyselyn ka = 8,72

4. Oletko saanut päättää, mitä esität? (Erittäin paljon – en ollenkaan) SKVAP ka = 9,44

Kissimirrin ka = 8,2

Koko kyselyn ka = 8,83

5. Oletko esittänyt sellaisia asioita, jotka eivät oikeassa elämässä olisi olleet mahdollisia?

(Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,33

Kissimirrin ka = 8,2

Koko kyselyn ka = 8,78

6. Oletko päässyt kokeilemaan teatterissa erilaisia ratkaisuja, joihin mitään et tavallisessa elämässä saa tehdä? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,22

Kissimirrin ka = 8,2

Koko kyselyn ka = 8,29

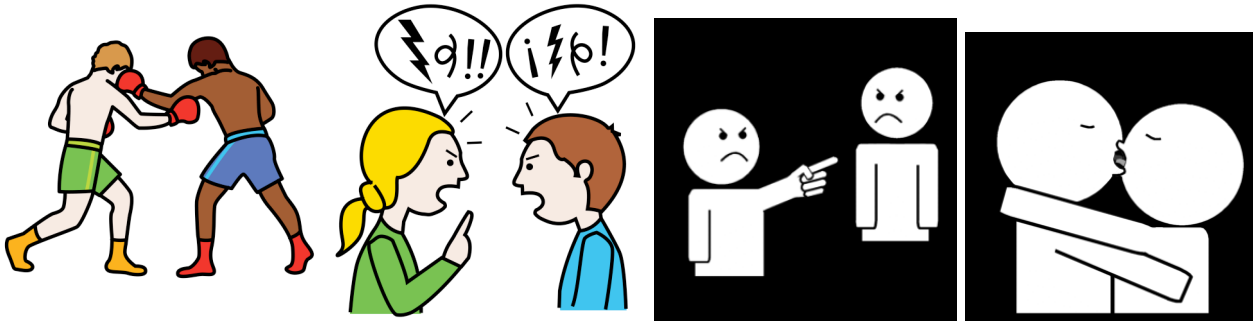
7. Miltä se on tuntunut? (Erittäin hyvältä – erittäin huonolta)

SKVAP ka = 8,67

Kissimirrin ka = 8,22

Koko kyselyn ka = 8,44

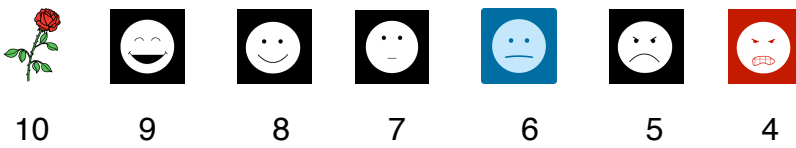

8. Oletko saanut näytellessä kokeilla jotain luvatonta tai kiellettyä, joka ei tavallisessa elämässä ole mahdollista? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,11

Kissimirrin ka = 6,11

Koko kyselyn ka = 7,11

9. Miltä se on tuntunut? (Erittäin hyvältä – erittäin huonolta)

SKVAP ka = 7,38

Kissimirrin ka = 7,5

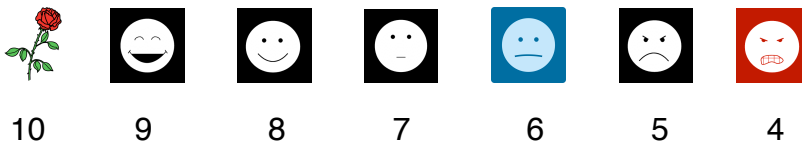
Koko kyselyn ka = 7,4

10. Olenko saanut kokeilla erilaisia rooleja teatterissa? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,67

Kissimirrin ka = 9,22

Koko kyselyn ka = 9,44

11. Oletko kokenut erilaisia tunteita teatteriryhmässä? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,33 Kissimirrin ka = 8,99

Koko kyselyn ka= 9,11

10

9

8

7

6

5

4

12. Mitä tunteita? Rakkautta, myötätuntoa, riemua, pelkoa, vihaa, surua, raivoa, epäoikeudenmukaisia ajatuksia, ennakkoluuloja?

Tulokset: Rakkautta: 9/3, Myötätuntoa: 9/4, Riemua: 9/5, Pelkoa: 6/1, Vihaa: 4/ -, Surua: 7/2,

Raivoa: 5/1, Epäoikeudenmukaisia ajatuksia: 5/ 2, Ennakkoluuloja: 5/3

Muita mainittuja tunteita: iloa, kateutta, yhteishenkeä.

13. Miten olet kokenut esille nousevat tunteet? (Erittäin hyvänä – erittäin pahana)

SKVAP ka = 8,22

Kissimirrin ka = 8,89

10

9

8

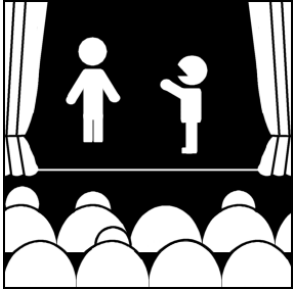
7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 8,56

14. Oletko ollut mukana teatteriesityksessä esiintyjänä, kun yleisö on ollut katsomassa sitä?

Tulos: Molemmissa ryhmissä kaikki ovat osallistuneet esittämiseen.

15. Miltä se on tuntunut? (Erittäin hyvältä – erittäin huonolta)

SKVAP ka = 9,11

Kissimirrin ka = 9,44

Koko kyselyn ka = 9,28

16. Ovatko katsojat sanoneet jotain esittämisestäsi?

Tuloksia: ”Olet hyvä!”, ”Me tykätään esityksestä!”, ”Hyvä esitys!”, ”Kehuttu on.”, ”Ihanaa!”, ”Filmillä oli oman pojan ääni ja oman pojan ääni oli äänitallenteella!”, ”Omaiset ovat kokeneet hyvän olon tunnetta osallistumismahdollisuudesta ja ovat olleet innoissaan osallistujien puolesta.”, ”Alkuun hankaluutta, lopussa riemuvoitto!”, ”Kehuneet kehumasta päästyään.”

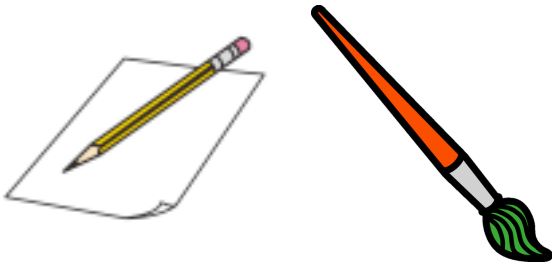
17. Miltä se on tuntunut? (Erittäin hyvältä – erittäin huonolta)

SKVAP ka = 9,33

Kissimirrin ka = 10

Koko kyselyn ka = 9,67

KYNÄ JA SIVELLIN

Ilmaiset itseäsi, teet taidetta...

18. Oletko saanut ilmaista eli esittää teatterissa tai nukketeatterissa erilaisia tunteita tai oikeita ajatuksiasi? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,22

Kissimirrin ka = 9

Koko kyselyn ka = 9,11

19. Onko niitä ymmärretty? (Erittäin hyvin – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 9,44

Kissimirrin ka = 9,33

Koko kyselyn ka = 9,39

20. Oletko saanut tehdä esitystä tai esinettä, joka on ollut sinun mielestäsi kaunis tai hieno tai hyvä tai juuri oikeanlainen? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,78

10

9

8

7

6

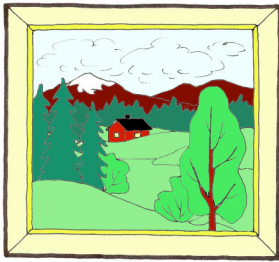
5

4

Kissimirrin ka = 9,44

Koko kyselyn ka = 9,61

21. Onko teatteriesitykset olleet sinun mielestäsi taidetta, jota olet halunnut tehdä? (Täysin sitä – ei ollenkaan sitä)

SKVAP ka = 9,44

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 9,67

Koko kyselyn ka = 9,56

22. Onko teatterin tekeminen ollut sinulle arvokasta? (Erittäin arvokasta – ei ollenkaan arvokasta)

SKVAP ka = 9,67

Kissimirrin ka = 9

10

9

8

7

6

5

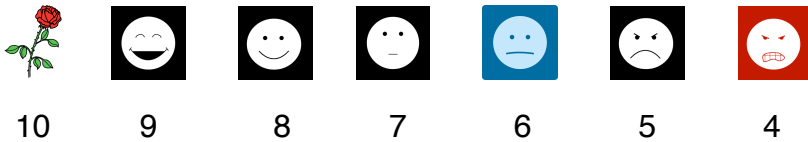
4

Koko kyselyn ka = 9,33

23. Onko teatterin tekeminen ollut sinulle nautittavaa? (Erittäin nautittavaa – ei ollenkaan nautittavaa)

SKVAP ka = 9,44

Kissimirrin ka = 9,33

Koko kyselyn ka = 9,39

24. Onko teatteriharrastus vienyt mennessään? (Täysin – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 9,33

Kissimirrin ka = 9,44

Koko kyselyn ka = 9,38

25. Onko teatteriharrastus ollut mielekäs? (Täysin – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 9,33

Kissimirrin ka = 9,56

Koko kyselyn ka = 9,44

25. Oletko ilmaissut itseäsi teatteriryhmässä muullakin tavalla kuin puhuen?

Miten?:

Laulaen 8/7

Musisoiden -/9

Liikkeellä ja liikkuen 9/5

Tanssien 8/3

Ilmeillä 6/5

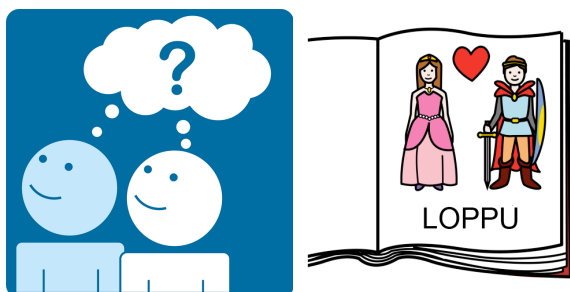
Eleillä 8/8

Eri äänillä ilman puhetta 6/5

Koskettaen muita 6/3

Miten muuten?

Vastaus: ”Nukketeatterissa nukken liikkeiden avulla.”

26. Oletko ollut mukana esitysten käsikirjoitusten tekemisessä äänestämällä asioista? Tulos:

Molemmissa ryhmissä kaikki ovat olleet mukana äänestämässä.

27. Oletko ehdottanut käsikirjoituksiin asioita?

Tulos: SKVAP -ryhmässä kaikki sanoivat ehdottaneensa asioita käsikirjoituksiin ja Kissimirrissä

7/9.

Kommentteja:

”Todennäköisesti olen ehdottanut asioita, en muista.”

”Käsikirjoitusehdotukseksi kelpasi mikä vain sanoin, sitten äänestettiin.”

”Mulle ei ollu merkitystä mitä muut ehdottivat, kunhan oli hyvä ehdotus.”

28. Oletko saanut ehdottaa niitä mielestäsi riittävästi? (Täysin riittävästi – en ollenkaan)

10

9

8

7

6

5

4

SKVAP ka = 9

Kissimirrin ka = 8

Koko kyselyn ka = 8,5

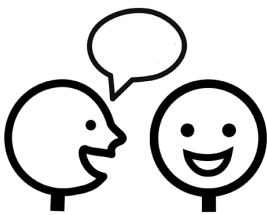
TIVOLI

pidät hauskaa, rikot rutiineja, irrottelet

29: SKVAP ka = 9,56

Kissimirrin ka = 9

Koko kyselyn ka = 9,33

29. Oletko saanut teatteriryhmässä irrotella tai hassutella? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

10

9

8

7

6

5

4

30. Oletko tuntenut itsesi vapaaksi tai vapautuneeksi? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,22

10

9

8

7

6

5

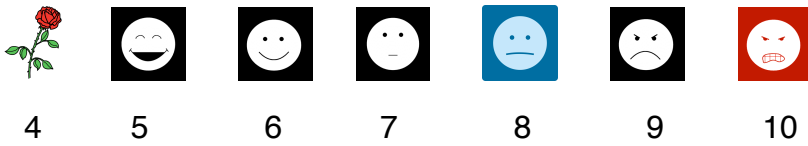
4

Kissimirrin ka = 8,78

Koko kyselyn ka = 9

31. Oletko tuntenut ahdistusta? (En ollenkaan – erittäin paljon)

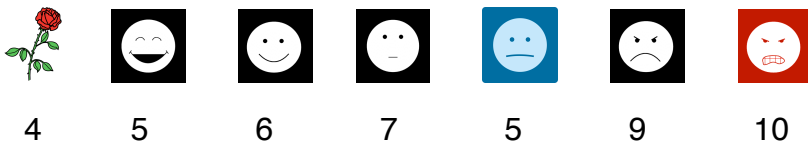
SKVAP ka = 4,66

Kissimirrin ka = 5,22
Koko kyselyn ka = 4,94

32. Oletko tuntenut olosi pakotetuksi? (En ollenkaan – erittäin paljon)

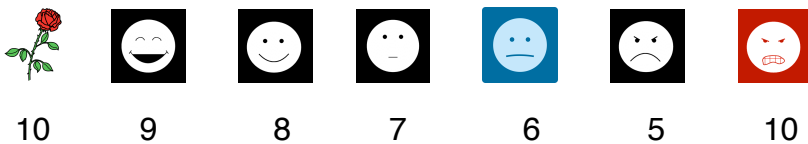
SKVAP ka = 4,56

Kissimirrin ka = 4,44
Koko kyselyn ka = 4,5

33. Onko teatteriharrastuksessa ollut sinulla hauskaa? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

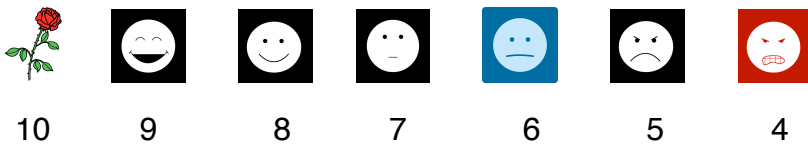
SKVAP ka = 9,67

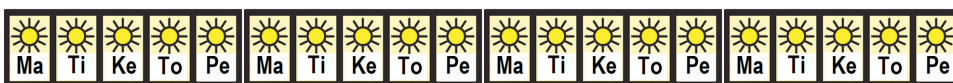
Kissimirrin ka = 10
Koko kyselyn ka = 9,83

34. Oletko saanut nauraa? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,56

Kissimirrin ka = 9,56
Koko kyselyn ka = 9,56

35. Elämä on usein jatkuvasti samoina toistuvia asioita ja päivittäisiä toimia. Onko teatteriharrastus tuonut vaihtelua elämään? Onko arjen rutiini rikkoutunut? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 9,

Kissimirrin ka = 7,37

Koko kyselyn ka = 8,38

36. Onko teatteriryhmässä ollut turvallista nauraa ja irrotella? (Erittäin turvallista – ei ollenkaan turvallista)

SKVAP ka = 9,78

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 9,67

Koko kyselyn ka = 9,72

37. Onko pelottanut? (Ei ollenkaan – erittäin paljon)

SKVAP ka = 4,56

4

5

6

7

8

9

10

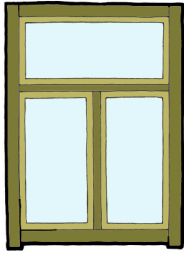
Kissimirrin ka = 4,44

Koko kyselyn ka = 4,5

Kommentteja:

”Esiintyminen alussa pelotti. Mut huomaa, kun toisetkin uskaltaa, niin huomaa, että tässä ei ole mitään.”

”Kun on enemmän ihmisiä yleisössä, silloin on tosi paljon jännittänyt. Olen ollut koulussa tosi arka, tämä on tosi paljon vapauttanut.”

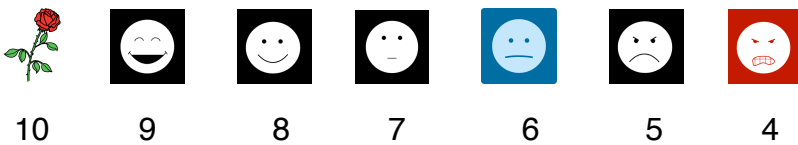
IKKUNA

Katselet maailmaa, ihmettelet uusia ja outoja asioita

38. Oletko oppinut teatterin avulla uusia asioita maailmasta? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,11

Kissimirrin ka = 9

Koko kyselyn ka = 9,05

Kommentti SKVAP: Draamaseikkailupajoissa Intiaan, Amerikkaan ja Italiaan oppi paljon.

39. Oletko saanut keksiä uusia asioita teatteriryhmässä? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,89

Kissimirrin ka = 8,33

Koko kyselyn ka = 8,61

40. Minkälaisia ne ovat olleet?

Vastauksia:

”Paljon kaikenlaista, nimiä, puhetta, sanoja, roolivaatteita.”

”Uudenlaisia juonenkäänteitä, uudenlaisia esineitä, kalenterin kansikuvia, ym”

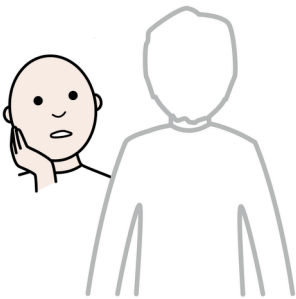
”Rooleja eri ihmisille”

”Mm roolihahmoni keksiminen”

””Juonenkäänteitä, esittäessä improvisointis, harjoituksissa uskaltaa hullutella ja keksiä hassuja asioita. Uusia apuvälineitä on keksitty esitettäessä, että miten tämän saa tapahtumaan. Ja mikä kuvastaa mitään rekvisiitassa.”

”Olen tanssinut. Olen ollut jättiläinen!”

”Nuken keksein ja kehittelin aivan itse. Samoin nuken liikkeit.”

41. Oletko teatteriharrastuksessa saanut kokemuksia toisen ihmisen silmin katsomisesta ja toisen elämästä? Tarkoitin, oletko voinut tuntea, miltä jostain toisesta tässä maailmassa on tuntunut?

(Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,67

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 9

Koko kyselyn ka = 8,83

42. Oletko saanut teatteriharrastuksessasi miettiä ihmisenä olemista esitysten ja roolien kautta?

(Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 8,33

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin tl = 8

Koko kyselyn ka = 8,33

43. Oletko saanut tutustua ns. suuriin kertomuksiin tai kulttuuriperintöön teatteriryhmässäsi?

(Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,44

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 8,67

Koko kyselyn ka = 9,05

44. Onko teatteriharrastus saanut sinut ajattelemaan jostain asiasta eri tavalla kuin ennen?

(Erittäin eri tavalla – en ollenkaan eri tavalla)

SKVAP ka = 7,67

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 7,44

Koko kyselyn ka = 7,56

TALKOOT

Teet yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa....

45. Onko teatteriryhmäsi turvallinen? (Erittäin turvallinen – ei ollenkaan turvallinen)

SKVAP ka = 9,56

10

9

8

7

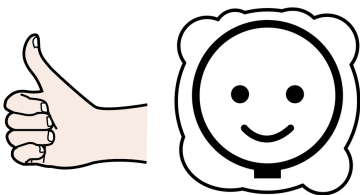
6

5

4

Kissimirrin ka = 9,67

Koko kyselyn ka = 9,61

46. Onko se ollut kannustava? (Erittäin kannustava – ei ollenkaan kannustava)

SKVAP ka = 9,78

10

9

8

7

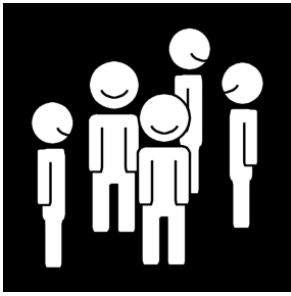
6

5

4

Kissimirrin ka = 9,33

Koko kyselyn ka = 9,56

47. Onko teatteriryhmäsi ollut positiivinen?

SKVAP ka = 9,56

1

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 9,33

Koko kyselyn ka = 9,5

SKVAP ka = 9,56

48. Onko siinä hyvä olla? (Erittäin hyvä olla – ei ollenkaan hyvä olla)

SKVAP ka = 9,56

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 9,56

Koko kyselyn ka = 9,56

49. Ovatko toiset ihmiset tulleet tutummiksi teatteriryhmässäsi?

SKVAP ka = 9

10

9

8

7

6

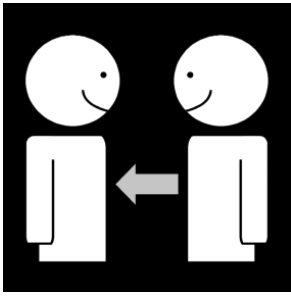
5

4

Kissimirrin ka = 8

Koko kyselyn ka = 8,05

Kommentti: ”Olen päässyt paremmin porukoihin ja muinakin aikoina on vitsailtu ja naurettu enemmän yhdessä.

50. Onko jonkun henkilön kanssa ystävyys syventynyt teatteriryhmässä? (Erittäin paljon syventynyt – ei ollenkaan syventynyt)

SKVAP ka = 7,33

10

9

8

7

6

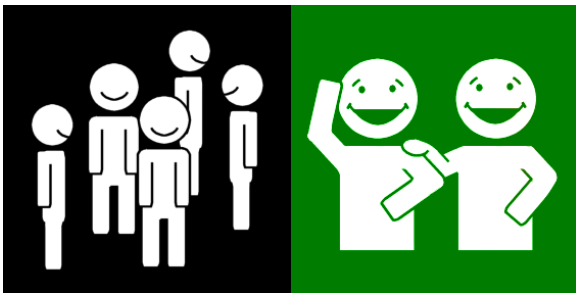

5

4

Kissimirrin ka = 7,78
Koko kyselyn ka = 7,56

51. Onko ollut ryhmän kanssa yhteistä iloa? (Erittäin paljon yhteistä iloa – ei ollenkaan yhteistä iloa)

SKVAP ka = 9,44

Kissimirrin ka = 9,44

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 9,44

52. Mitä kaikkea olet saanut tehdä yhdessä muiden kanssa?

Oletko saanut mieltä näytelmää ja esityksiä eli tehdä käsikirjoitusta esityksestä? 9/8

Oletko teatteriryhmässä järjestellyt näytelmään tarvittavia tavaroita paikalleen? 9/7

Oletko saanut siivota jälkiä? 9/7

Oletko saanut tehdä käsitöitä yhdessä? 9/9

Oletko saanut laulaa yhdessä? 7/6

Oletko saanut soittaa yhdessä instrumenteilla? -/8

Oletko saanut kuunnella musiikkia? 5/2

Oletko saanut kokeilla ja suunnitella roolivaatteita? 9/8

53. Mikä on ollut kaikkein mieluisinta?

Vastauksia, jotkut vastasivat useamman asian:

Käsikirjoitusten tekeminen 2/2

Siivoaminen 1

Näyttelemine ja esiintyminen 2/4

Roolivaatteiden suunnittelu ja sovittaminen 4/4

Retket 1

Käsityöt 1

Yhdessä tekeminen 1

Kaikki vaiheet alusta loppuun 1

Kaikki 1/1

54. Missä olet ollut hyvä?

Vastauksia:

Näyttelemisessä ja esiintymisessä: 4/3

Kaikessa 6/1

Roolivaatteiden suunnittelussa 1

Järjestelmissä ja siivoamisessa 1

Tunneilmaisussa 1

Papin roolissa 1

Lukemisessa 1

Käsikirjoituksessa 1

Laulamisessa 1

Rekvisiitan teossa 1

55. Miten arvioisit sitä, että teatteriryhmä on kestänyt vuosia? Onko pitkäaikaisuudesta ollut hyötyä? (Erittäin paljon hyötyä – ei ollenkaan hyötyä)

SKVAP ka = 9,44

Kissimirrin ka = 9,44

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 9,44

56. Mitä hyötyä?

Vastauksia:

”Se ottaa aikansa, ennen kuin voi sisäistää teatterin tekemisen.”

”Kehittää, jatkuvuus, tulee tutuksi teatteri ja sen asiat ja siihen päälle tulee uutta, kun perusasiat jo opitaan.”

”Yhteisöllisyys ja samaan ryhmään kuuluminen on kasvanut. Positiiviset asiat tulevat tämän kautta.”

”Tuttua ja turvallista, jatkuvaa kivaa tekemistä. Viikon kohokohta.”

”Poikani on tullut iloisemmaksi ja ulospäin suuntautuneemmaksi.”

57. Onko pitkäaikaisuudesta ollut haittaa? (Ei ollenkaan haittaa – erittäin paljon haittaa)

SKVAP ka = 4

Kissimirrin ka = 4

4 5 6 7 8 9 10

Koko kyselyn ka = 4

58. Mitä haittaa?

Vastaus: Ei mitään haittaa kenenkään mielestä.

59. Onko henkilökunta ollut mukana auttamassa? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 6,44, suuri hajonta

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 8,44

Koko kyselyn ka = 7,44

60. Onko henkilökunta ollut auttamisessa sitoutunutta eli onko henkilökunnan mukana olossa ollut jatkuvuutta? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 5,63

Kissimirrin ka = 8,89

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 7,35

suuri hajonta

61. Jos henkilökunta on ollut mukana, onko se tehnyt suhteellesi henkilökuntaan hyvää? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 5,86

Kissimirrin ka = 8,89

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 7,56

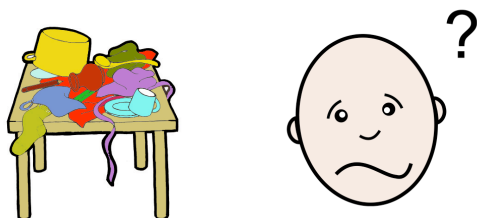

62. Onko henkilökunta ollut teatterin tekemistä vastaan eli onko teatterin tekeminen harmittanut muuta henkilökuntaa? (Ei ollenkaan – erittäin paljon) SKVAP ka = 4,44

Kissimirrin ka = 4,67

Koko kyselyn ka = 4,56

63. Onko teatteriryhmä häirinnyt keskuksen arkea? (Ei ollenkaan – erittäin paljon)

SKVAP ka = 4,78

Kissimirrin ka = 4,22

Koko kyselyn ka = 4,5

64. Onko koskaan ollut työntekijöitä ja asiakkaita yhdistäviä teatterijuttuja ryhmän toimimisen aikana, sillä tavalla, että henkilökunta ei olisi ollut vain apuna vaan oikein teatteriryhmässä esiintymässä?

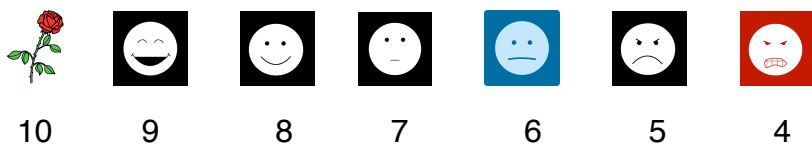
Vastaukset:

Ei ole ollut: 7

Kyllä on ollut: 6

65. Mitä luulet, voisiko henkilökunnan kanssa yhdessä tekeminen ja kokeminen olla mukavaa? (Erittäin mukavaa – ei ollenkaan mukavaa)

SKVAP ka = 7,67

Kissimirrin ka = 9,22

Koko kyselyn ka = 8.44

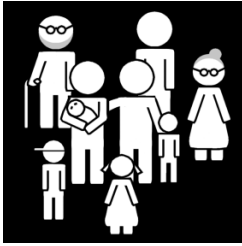
66. Toivotko sitä? (Toivon erittäin paljon – en toivo ollenkaan) SKVAP ka = 7,44 suuri hajonta

Kissimirrin ka = 9

10 9 8 7 6 5 4

Koko kyselyn ka = 8.22

67. Entä omaisten kanssa tekeminen, millaiselta ajatukselta se tuntuisi? (Erittäin hyvältä – ei ollenkaan hyvältä)

SKVAP ka = 7,78

Kissimirin ka

= 7,89

Koko kyselyn ka = 7,83

10 9 8 7 6 5 4

68. Entä tuntuisiko kaikkien kolmen tahon: omaisten, henkilökunnan ja teatteriryhmän kanssa minkälaiselta ajatukselta? ? (Erittäin hyvältä – ei ollenkaan hyvältä)

SKVAP ka = 7, suuri hajonta

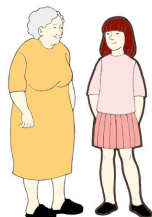
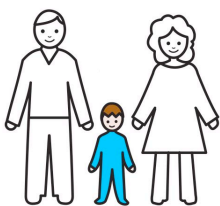
Kissimirin ka = 8,78

Koko kyselyn ka = 7,89

10 9 8 7 6 5 4

69. Onko ryhmässä ollut eri-ikäisiä ihmisiä?

Vastaus: On, molempien ryhmässä on ollut eri ikäisiä henkilöitä.

70. Miltä tuntuisi pyytää teatteriryhmään vierailijoiksi eri-ikäisiä, esimerkiksi lapsia tai eläkeläisiä? ? (Erittäin hyvältä – ei ollenkaan hyvältä)

SKVAP ka = 7,67, suuri hajonta

Kissimirrin ka = 8,2, suuri hajonta

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 7,94,
suuri hajonta

VASARA

Sinun ja ryhmäsi teatteri muokkaa tai rakentaa maailmaa,

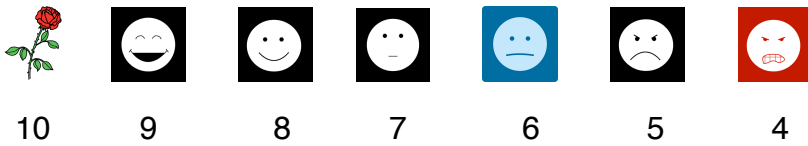
71. Oletko saanut esiintyä ryhmäsi kanssa esityksissä ?

Vastaus: Kaikki ovat saaneet esiintyä molemmissa ryhmissä.

72. Onko yleisö reagoanut? Onko yleisö ollut ihastunut tai iloissaan tai liikuttunut ja vaikuttunut?
(Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 9,33

Kissimirrin ka = 9,56

Koko kyselyn ka = 9,44

73. Oletko saanut vaikuttaa teatterin kautta maailmaan? (Erittäin paljon – en ollenkaan)

SKVAP ka = 9,11

Kissimirrin ka = 9,22

Koko kyselyn ka = 9,17

74. Onko teatteri muuttanut maailmaa, muuttanut entisiä asioita, esimerkiksi ihmisten ajatuksia yleisössä? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 8,56

Kissimirrin ka = 8,22

Koko kyselyn ka = 8,39

75. Onko maailmaan tullut jotain kokonaan uutta? (Erittäin paljon uutta – ei mitään uutta)

SKVAP ka = 8,56

Kissimirrin ka = 8,67

Koko kyselyn ka = 8,61

Monen vastaus: ”Iloa!”

76. Onko ryhmäsi esiintynyt sellaisissa paikoissa, joissa kehitysvammaiset eivät ole ennen esiintyneet? (Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 8,44 kommentti : ”Liikkumiseste vain rajoittaa”

10

9

8

7

6

5

4

Kissimirrin ka = 8,44

Koko kyselyn ka = 8,28

77. Mitä huulet, onko teatteriesityksenne innostanut muita teatterin tai muun taiteen tekemiseen?
(Erittäin paljon – ei ollenkaan)

SKVAP ka = 7,67, suuri hajonta

Kissimirrin ka = 8,44

10

9

8

7

6

5

4

Koko kyselyn ka = 8,06

Tulosten lyhenteet:

SKVAP = Satakuntalainen kehitysvammaisten asuntopalvelu

Kissimirri = Vakka-Suomen kansalaisopiston kehitysvammaisten Teatteri Kissimirri

ka = keskiarvo

Koko kyselyn ka = koko kyselyn keskiarvo

LIITE 2

